

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra dějin a didaktiky dějepisu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Pražské poštovské noviny jako informační zdroj ve 20. letech 18. století

Prague Postal Newspaper as an information source in the 1720s

David Říha

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jiří Mikulec, CSc.

Studijní program: Dějepis se zaměřením na vzdělávání (B0114A120003)

Studijní obor: B D-ZSV 20 (0114RA120003, 0114RA100003)

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Pražské poštovské noviny jako informační zdroj ve 20. letech 18. století vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha 14. 4. 2025

.....

podpis

Na tomto místě bych rád poděkoval především svému vedoucímu práce panu profesorovi Jiřímu Mikulcovi, který mi byl velkou oporou nejen při výběru tématu, ale i při samotné tvorbě. Bez jeho cenné zpětné vazby by tato práce nikdy nevznikla. Poděkování patří rovněž mé nejbližší rodině i přátelům, bez jejichž veškeré podpory při průběhu celého studia bych tento výzkum nikdy nedokončil.

ANOTACE

Tato práce se pokouší přiblížit, jaké informace se nejčastěji mohly dočíst čtenáři Pražských poštovských novin ve 20. letech 18. století, a to za užití metody sondy do několika vybraných měsíců z daného období. Menší část bakalářské práce je věnována pražskému měšťanu Felířovi a komparaci jeho Letopisu (psaného v letech 1723–1756) s články v poštovských novinách ve zvoleném období. Hlavním cílem této komparace je zjistit, do jaké míry Pražské poštovské noviny sloužily Felířovi jako podkladové informace pro jeho rukopis.

KLÍČOVÁ SLOVA

první polovina 18. století, raný novověk, novinové zprávy, Pražské poštovské noviny, František Václav Felíř, letopis

ANNOTATION

This work tries to show what information could most often reach the readers of the Prague Postal Newspaper in the 1720s, using the probe method within a few months of the selected period. A smaller part of the bachelor's thesis is devoted to the Prague burgher Felíř and the comparison of his Chronicle (written in the years 1723–1756) with articles in postal newspapers in the selected period. The main goal of this comparison is to find out if the Prague Postal Newspaper served as background information for his work

KEY WORDS

first half of the 18th century, early modern period, newspaper reports, Prague Postal Newspaper, František Václav Felíř, chronicle

Úvod	6
1. Pražské poštovské noviny v odborné literatuře a další prameny.....	8
2. Začátky novin v českých zemích.....	13
2.1. Počátky tištěných novin v Evropě a českých zemích.....	13
2.2. První pokusy o český tisk a vznik Českého postilionu.....	13
2.3. Rozšíření novin do veřejného prostoru.....	15
2.3.1. Regionální rozmach a měnící se složení čtenářů.....	15
2.3.2. Kavárenská kultura a veřejné čítárny jako centra dostupnosti novin.....	17
2.4. Konkurence a úpadek Pražských poštovských novin.....	19
3. Život kronikáře Felíře.....	21
4. Sonda do tří měsíců z vybraných čísel Pražských poštovských novin.....	23
4.1. Vybrané měsíce a přístup k analýze novinových zpráv.....	23
4.1.1. Frekvence vydávání a zaměření Českého postilionu.....	23
4.1.2. Metoda sondy a výběr měsíců.....	24
4.1.3. Kategorie pro analýzu.....	25
4.1.4 Statistické údaje.....	28
4.1.4.1 Rozložení zpráv podle tematických kategorií.....	28
4.1.4.2. Geografické rozložení zpráv.....	30
4.2. Náboženské události a ceremonie.....	32
4.3. Vojenství a bezpečnost.....	36
4.4. Politické události a rozhodnutí.....	41
4.5. Zprávy o habsburském dvoře.....	45
4.6. Evropské dvory a diplomacie mimo habsburský dvůr.....	49
4.7. Kulturní a společenské události.....	55
4.8. Ekonomika a obchod.....	58
4.9. Kriminalita a právo.....	61
4.10. Přírodní jevy a katastrofy.....	64
4.11. Zdravotní a hygienické zprávy.....	67
4.12. Demografické poměry.....	69
4.13. Osobní životy významných osob.....	71
5. Komparace Felířových Letopisů a novin z roku 1724.....	74
Závěr.....	80
Seznam pramenů a literatury.....	82

Úvod

V dnešní době je dostupnost informací běžnou součástí života. Zprávy z celého světa se k nám dostávají téměř okamžitě prostřednictvím internetu, televize či tisku. Lidé mají přístup k různorodým zdrojům, na jejichž základě si vytvářejí vlastní pohled na dění kolem sebe. V raném novověku však šíření informací podléhalo zcela odlišným pravidlům. Zprávy se šířily pomalu, často nepřímou, a jejich obsah závisel na tehdejších médiích – mezi ně patřila ústní sdělení, rukopisné noviny a od 17. století také tištěné noviny. Jedním z významných informačních zdrojů této doby byly Pražské poštovské noviny, jejichž role v komunikačním prostoru raného 18. století je hlavním tématem této práce.

Noviny v raném novověku, včetně Pražských poštovských novin, nefungovaly jako dnešní tisk. Měly omezený rozsah, jejich obsah byl ovlivněn dobovou cenzurou, možnostmi tiskařů i očekáváními čtenářů. Přesto poskytovaly klíčové informace o politickém dění, událostech v habsburské monarchii a kulturním životě. Pro hlubší pochopení jejich role je nutné zkoumat nejen obsah jednotlivých zpráv, ale také způsob jejich výběru, dominantní tematické okruhy a jejich odlišnosti od jiných dobových informačních zdrojů.

Zájem o každodenní život v raném novověku mě inspiroval k volbě tohoto tématu. Pražské poštovské noviny představují jedinečný pramen, který nejen odhaluje podobu tehdejší žurnalistiky, ale také přináší obraz toho, jaké informace byly čtenářům ve 20. letech 18. století nejčastěji předkládány. Cílem práce je analyzovat tematickou skladbu těchto novin, identifikovat nejčastější typy zpráv a zhodnotit jejich informační hodnotu. K dosažení tohoto cíle bude použita metoda sondy, která zahrnuje detailní analýzu obsahu vybraných čísel Pražských poštovských novin z několika měsíců 20. let 18. století. Jedná se však o sondu do jazykově české žurnalistiky a třeba brát v potaz, že vedle ní zde byla silnější a trvalejší německá. Navíc do tohoto prostředí přicházely i další noviny ze světa, ať už z Itálie či Francie. Hlavní badatelskou otázkou je, jakým způsobem Pražské poštovské noviny formovaly povědomí čtenářů o světě, tedy o čem je nejčastěji informovaly.

Struktura práce zahrnuje několik částí. Nejprve se zaměřím na obecný kontext dobového zpravodajství, jeho vývoj a specifika v českých zemích. Následně předložím analýzu Pražských poštovských novin, jejich struktury a tematické skladby. Klíčovou částí je podrobný rozbor jednotlivých typů zpráv, jejich četnosti a významu. Závěrem porovnáám novinové zpravodajství s Letopisy Františka Václava Felíře.

Tato práce se tak snaží odpovědět na otázku, jakou úlohu měly Pražské poštovské noviny v informačním systému své doby a jakým způsobem utvářely obraz světa svých čtenářů v první třetině 18. století.

1. Pražské poštovské noviny v odborné literatuře a další prameny

Základem mého bádání o informovanosti čtenářů Českého postilionu jsou dobové prameny, konkrétně jednotlivá vydání *Pražských poštovských novin*, dostupná v digitální knihovně Kramerius 3 Národní knihovny České republiky. Digitalizovány jsou ovšem pouze výtisky do roku 1727. Dalším klíčovým pramenem pro komparaci novin se záznamy kronikáře Felíře byla edice jeho *Letopisů* vydaná Janem Vogeltanzem.¹

Vogeltanz nejen zpřístupnil Felířovy zápisy, ale doplnil je o komplexní poznámkový aparát, který poskytuje širší historické souvislosti k jednotlivým událostem. Jeho komentáře prohlubují kontext k dobové mentalitě, zpravodajským zdrojům i historickým změnám, což výrazně obohacuje interpretační možnosti Felířova textu. V předmluvě reflektuje specifika Felířovy kronikářské práce, jeho selekci témat a způsob zápisu. Přináší také komparaci rukopisu s dobovými dokumenty – například soudními spisy a kramářskými tisky, které byly přiloženy k rukopisu.

Důležitým editorským přínosem je kritická analýza Felířových zdrojů – Vogeltanz sleduje, jak kronikář nakládal s dobovým zpravodajstvím a jak ho kombinoval s vlastními pozorováními. Jeho edice tak umožňuje hlubší porozumění Felířově metodě práce, která se pohybovala mezi osobním svědectvím a přejímáním zpráv ze sekundárních pramenů. Jan Vogeltanz při editaci pečlivě zachoval Felířovu autentickou výpověď, přičemž jeho poznámky nejen doplňují historický kontext jednotlivých událostí, ale také umožňují přesnější pochopení dobového způsobu jejich interpretace. Detailní poznámkový aparát poskytuje čtenáři důležité souvislosti k Felířovým zápisům, čímž edice rozšiřuje možnosti jejich hlubší analýzy. Vogeltanzova edice tak představuje významný editorský počín, který nejen zpřístupňuje Felířovy zápisy širšímu publiku, ale zároveň je doplňuje o výše zmiňované aspekty, díky kterým lze snadněji a lépe pochopit souvislosti jednotlivých událostí, jež jsou v Letopisech zapsány.

¹ Jan VOGELTANZ (ed.), *Letopis 1723–1756*, Praha 2011.

Pokud jde o odbornou literaturu, problematice novinového zpravodajství se věnuje řada odborných prací. Mezi nejstarší patří prvorepubliková publikace *Dějiny novin v Čechách do r. 1848*² od Josefa Volfa, která mapovala vývoj žurnalistiky od počátku a zmiňovala i Rossenmüllerovy Pražské poštovské noviny. K tématu se vracela i kniha *Dějiny československé žurnalistiky* od Mileny Beránkové z roku 1988³ či například monografie *Dějiny české žurnalistiky od svého počátku do r. 1945* napsaná Viktorem Jílkem.⁴ Zmíněné práce dokládají, že se touto tematikou v Čechách zabývali různí autoři už poměrně dlouhou dobu.

Pro účely mého výzkumu se staly stěžejními především dvě monografie. V té první od Evy Stejskalové, *Novinové zpravodajství a noviny v Čechách od 17. století do roku 1740*,⁵ se autorka zaměřila hlouběji na období 17. století až do roku 1740. Zdeněk Šimeček naopak v knize *Počátky novinového zpravodajství a novin v českých zemích*⁶ pokrývá o něco širší období až do 90. let 18. století. Eva Stejskalová se více zaměřila na novinové texty a analyzovala konkrétní výsledky – jejich obsah a vývoj v daném období. Naopak Zdeněk Šimeček dal přednost kontextu vzniku novinového zpravodajství, včetně dopadu cenzury či role tiskařů. Dá se říci, že tato dvě díla jsou paralelní, ale částečně se liší svým obsahem. Stejskalová analyzovala primárně obsah novinového zpravodajství, tedy sledovala jaké typy zpráv se objevovaly v novinách a jak se proměňovala jejich struktura. Naproti tomu Šimeček se věnoval spíše institucionálním a technologickým aspektům, tedy jak se vyvíjela vydavatelská činnost, jakým způsobem se noviny šířily a co bylo za podmínky pro jejich vznik.

Jednotlivé tematické oblasti, které se v Pražských poštovských novinách objevovaly, mají oporu v široké odborné literatuře, která umožňuje hlubší porozumění jejich historickému, sociálnímu či politickému kontextu.

Náboženské otázky raného novověku byly v českém prostředí zkoumány například Jiřím Mikulcem, jehož práce se soustředí na rekatolizaci, barokní zbožnost a

² Josef VOLF, *Dějiny novin v Čechách do r. 1848*, Praha 1930.

³ Milena BERÁNKOVÁ, *Dějiny československé žurnalistiky*, Praha 1988.

⁴ Viktor JÍLEK, *Dějiny české žurnalistiky od svého počátku do r. 1945*, Olomouc 2002.

⁵ Eva STEJSKALOVÁ, *Novinové zpravodajství a noviny v Čechách od 17. století do roku 1740*, Praha 2015.

⁶ Zdeněk ŠIMEČEK, *Počátky novinového zpravodajství a novin v českých zemích (do devadesátých let 18. století)*, Brno 2011.

náboženský život v 17. a 18. století. Publikace jako *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*⁷ nebo *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*⁸ představují zásadní zdroje pro pochopení dobové religiozity a jejího odrazu v novinovém zpravodajství. Prvně jmenovaná kniha Jiřího Mikulce se věnuje nejen procesům rekatolizace a jejich dopadům na každodenní život, ale také způsobům, jakými byla zbožnost prezentována ve veřejném prostoru. Důležitou součástí jeho výzkumu je liturgický rok, který pomáhá pochopit pravidelně se opakující církevní svátky, jež byly popisovány i v dobovém zpravodajství. Druhá publikace v pořadí, na které Mikulec spolupracoval s dalšími kolegy, řeší především vztah mezi náboženstvím a společenskou kontrolou, zejména v kontextu rekatolizační politiky habsburské monarchie. Věnuje se také projevům lidové zbožnosti a jejímu vlivu na veřejné ceremonie, což je klíčové pro pochopení dobových zpráv o církevních slavnostech či náboženských rituálech.

Pro oblast společenského života a politických struktur raného novověku jsou důležité práce Václava Bůžka a dalších historiků z Jihočeské univerzity, i dalších pracovišť, například kolektivní monografie *Společnost českých zemí v raném novověku*,⁹ která podrobně mapuje sociální vztahy, mechanismy fungování městského prostředí a proměny společenské hierarchie v raně novověké společnosti. Podrobněji objasňuje vztahy mezi různými společenskými vrstvami, jejich hospodářské postavení i kulturní zvyklosti, což je klíčové pro výklad dobových zpráv o měšťanech, šlechtě a duchovenstvu.

Kniha *Habsburkové 1526–1740: Země Koruny české ve středoevropské monarchii*¹⁰ nabízí komplexní pohled na habsburskou správu ze všech úhlů pohledu, což je klíčové zejména pro analýzu zpráv o habsburském dvoře a zahraniční diplomacii. Je zde věnována i pasáž evropským velvyslancům od panovnických dvorů, jež popisuje jejich fungování v této pracovní pozici. Zejména ta se stala důležitou pro analýzu

⁷ Jiří MIKULEC, *Náboženský život a barokní zbožnost českých zemích*, Praha 2013.

⁸ Jiří MIKULEC a kol., *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*, Praha 2013.

⁹ Václav BŮŽEK a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku*, Praha 2010.

¹⁰ V. BŮŽEK – R. SMÍŠEK (eds.), *Habsburkové 1526–1740: Země Koruny české ve středoevropské monarchii*, Praha 2017.

několika zpráv z Postilionu, neboť o aktivitách vyslanců Pražské poštovské noviny informovaly.

V otázce geopolitických souvislostí některých zpráv je důležitým zdrojem publikace *Dějiny Ruska*¹¹ od čtveřice autorů v čele s Milanem Švankmajerem, která přibližuje politické a vojenské dění v Rusku, jež bylo v období první třetiny 18. století častým tématem evropské žurnalistiky. Zatímco *Dějiny Prahy I.*¹² detailně mapují vývoj politických, hospodářských a kulturních struktur města, tak *IX. svazek Velkých dějin zemí koruny české*¹³ přibližuje širší středoevropské souvislosti, v nichž se české země v raném novověku nacházely. Kniha o pražských dějinách se rovněž věnuje kulturnímu životu metropole, včetně barokní architektury, veřejných slavností a náboženských ceremoniálů, které byly často reflektovány v dobovém tisku. Krátká kapitola je zde věnována i tehdejšímu novinovému zpravodajství. Ta ovšem nepřináší moc rozšiřující informace a pouze popisuje to, že zde ve 20. letech 18. století začaly vycházet Pražské poštovské noviny orientované na určitou společenskou vrstvu.

Významným prvkem dobového zpravodajství byla ceremoniální reprezentace panovnické moci, kterou podrobně analyzuje studie Jiřího Hrbka věnující se dvorským rituálům a jejich politickým funkcím.¹⁴ Přehled ceremonií habsburského dvora umožňuje lepší interpretaci zpráv v Pražských poštovských novinách věnovaných monarchii, dvorským událostem a státním symbolům.

V neposlední řadě byla pro analýzu Felířových Letopisů důležitým zdrojem diplomová práce Martiny Borovičkové, která se podrobně věnuje jeho kronikářské činnosti a poskytuje hlubší vhled do způsobů, jakými Felíř pracoval s historickými událostmi a dobovými narativy. Autorka se zaměřuje nejen na zdroje, ze kterých pražský kronikář čerpal, ale také na jeho metodiku zápisu, výběr témat a způsob strukturování jednotlivých záznamů, což je klíčové pro pochopení kronikářské praxe v 18. století. Práce přináší důležitou reflexi Felířova autorského stylu, kdy analyzuje jeho jazyk,

¹¹ M. ŠVANKMAJER – V. VEBER – Z. SLÁDEK – V. MOULIS, *Dějiny Ruska*, Praha 1995.

¹² P. BĚLINA – P. ČORNEJ – J. P. KUČERA – J. MIKULEC – J. VLK – P. STÁTNÍKOVÁ, *Dějiny Prahy I.*, Litomyšl 1997.

¹³ P. BĚLINA – J. KAŠE – J. MIKULEC – I. VESELÁ – V. VLNAS, *Velké dějiny zemí koruny české, sv. IX.*, Litomyšl 2011.

¹⁴ Jiří HRBEK, *Christomimésis. Habsburské jako Kristovi následovníci v 17. a 18. století*, Český časopis historický 1, 2016, s. 32–61.

stylizaci do objektivního vypravěče a zároveň jeho osobní soudy, které se odrážejí v popisu různých skupin obyvatelstva.¹⁵

¹⁵ Martina BOROVIČKOVÁ, *Letopis pražského měšťana Františka Václava Felíře z let 1723–1756 jako historický pramen*, Pardubice 2014. Diplomová práce. Univerzita Pardubice – Fakulta filozofická.

2. Začátky novin v českých zemích

2.1. Počátky tištěných novin v Evropě a českých zemích

Za místo, kde se zrodily nejstarší pravidelně tištěné noviny, lze považovat tehdy ještě říšský Štrasburk. Z roku 1605 máme dochovaný záznam o tom, jak jeden z místních knihtiskařů informuje městskou radu o svém novinovém úspěchu a píše, že ve své vydavatelské činnosti hodlá pokračovat i nadále. Tento rok je tedy všeobecně přijímán jako zrod novin v podobě, jež je svou strukturou blízko tomu, s čím se čtenář setkává i při čtení dnešních periodik.¹⁶

Pražské poštovské noviny jsou prvním zpravodajským médiem vycházejícím pravidelně na našem území v češtině. Mezi nejstaršími novinami ze Štrasburku a prvním výtiskem poštovských novin je dlouhé období trvající 114 let.¹⁷ Neznamena to ovšem, že by v českých zemích mezi lety 1605–1719 noviny neexistovaly. Místo českojazyčných tiskovin byly nejčastěji dostupné jejich německé protějšky. Ty byly tištěné lidmi, kteří měli privilegium k této činnosti od samotného císaře a obvykle se toto právo dědilo v rámci rodiny.¹⁸ Nejčastěji se pro tyto noviny čerpaly informace z prostředí říšských měst. Dominantní postavení zaujímal především Kolín nad Rýnem a Hamburk. Zprávy přebírané z těchto dvou měst obstaraly takřka polovinu všech informací v těchto tištěných novinách. České země ale netrpěly nedostatkem základních zpráv o dění v politické, kulturní či vědecké oblasti. Velmi tomu napomohlo napojení na Vídeň. Ta totiž disponovala spojením s tehdejšími mezinárodním světem novin. I díky této spolupráci se do Prahy dostaly v 2. polovině 17. století psané noviny až z Itálie.¹⁹

2.2. První pokusy o český tisk a vznik Českého postilionu

Na počátku 18. století vycházely v Praze pouze německé noviny. V češtině vycházelo tištěných informací jen velmi málo.²⁰ Snahy o vytvoření česky vydávaných novin jsou viditelné už ke konci 17. století, tehdy to ale z různých důvodů, jedním

¹⁶ E. STEJSKALOVÁ, *Novinové zpravodajství*, s. 8.

¹⁷ *Tamtéž*, s. 234.

¹⁸ *Tamtéž*, s. 296.

¹⁹ Z. ŠIMEČEK, *Počátky novinového zpravodajství*, s. 211–214.

²⁰ E. STEJSKALOVÁ, *Novinové zpravodajství*, s. 224.

z nichž byl i problém s cenzurou, nevyšlo.²¹ Reálnější obrysy pro zrod prvních českojazyčných novin na našem území přišly až s vydáváním prvních novin ve Vídni, tzv. *Wienerisches Diarium* z roku 1703. Tyto noviny totiž posloužily jako inspirace pro vytvoření obdobného periodika v Praze. Následovala ovšem série několika neúspěšných žádostí o právo na tvorbu česky tištěných novin v české metropoli. Jedním z neúspěšných žadatelů byl v roce 1708 Karel František Rossenmüller, který chtěl tisknout texty v latině a tvořit výtahy ze zahraničních novin v českém jazyce.²²

Právě Rossenmüller je tím, komu se podařilo dosáhnout úspěchu prvních pravidelně vydávaných novin v češtině na našem území. Dne 4. února roku 1719 vychází první číslo Českého postilionu, jak se občas těmto novinám taktéž říká. Samozřejmě tomu předcházela požadavek na získání příslušného privilegia od samotného císaře, což se povedlo o rok dříve. Neslo to s sebou ovšem několik podmínek. Tou nejzásadnější je určitě povinnost, aby byla jednotlivá čísla novin zprvu předložena ke kontrole a případné cenzuře. To vše proto, aby docházelo ke zveřejňování jen dobrých a pravdivých aktualit, které by zároveň netiskly nic, co by mohlo poškodit pověst panovníka nebo katolického náboženství. Samotný vydavatel musel navíc dokázat svou spolehlivost.²³

Cílem těchto novin bylo upoutat českou šlechtu, ale i vzdělanější měšťanstvo či kněžstvo za cenu 8 zlatých ročně. Stejně jako konkurenční Pražské německé noviny, tak i Český postilion přebíral informace o jednotlivých událostech z těch vídeňských.²⁴ Dodavatelem nejčerstvějších zpráv byly i noviny saské, které byly do Prahy společně se svým vídeňským protějškem dodávány pravidelně každý týden.²⁵

Zpočátku se Rossenmüllerovým novinám poměrně dařilo. Svého vrcholu dosáhly poštovské noviny v roce 1734, kdy měly 60 předplatitelů. Podobný počet předplatitelů měly i německy psané noviny v Praze během roku 1714. Počet čtenářů Českého postilionu ovšem pravidelně klesal, až to o 10 let později dospělo k pouhé dvacíctce. Patrně hrál i jistou roli fakt, že čeština pomalu ustupovala ze scény a Rossenmüllerovi

²¹ Z. ŠIMEČEK, *Počátky novinového zpravodajství*, s. 217.

²² *Tamtéž*, s. 224–226.

²³ E. STEJSKALOVÁ, *Novinové zpravodajství*, s. 233.

²⁴ *Tamtéž*, s. 237–238.

²⁵ *Tamtéž*, s. 240–242.

se nepodařilo udržet své bývalé odběratele právě z řad šlechty či kněžstva.²⁶ Charakteristické pro jednotlivá čísla je i myšlenka věrnosti vládnoucímu rodu, která je při čtení novin znatelná. Projevuje se zejména ve válečných obdobích, obzvlášť s Turky a Francií.²⁷

Zdeněk Šimeček došel na základě svého bádání k názoru, že z prvních českojazyčných novin je poměrně hmatatelná sympatie ke všemu českému. Nejčastěji je to v *Postilionu* cítit při vzpomínání na významné osobnosti českých dějin z řad světců či šlechty. Těmito vsuvkami o české historii bývala doplněna některá novinová vydání. Zprávy z vídeňského nebo konkurenčního německého periodika nebyly ovšem pro Rossenmüllera jediným zdrojem informací. Příspěvky do jeho *Postilionu* dodávaly i některé osoby působící v nejvyšších církevních a zemských úřadech. Svou sítí informátorů pro získání nejčerstvějších novinek ještě posílil tím, že přímo své vlastní čtenáře vybízel k tomu, aby mu hlásili nové zprávy. Tuto metodu využil jako první vydavatel novin na území Prahy.²⁸

2.3. Rozšíření novin do veřejného prostoru

Čtení novin se stalo běžnou součástí každodenního života, ovlivněnou podmínkami doby, dostupností informací, rostoucím zájmem různých společenských vrstev a snahou profesionálů šířit zpravodajství ústně i písemně. Zkoumání vzniku, distribuce a vlivu novin vyžaduje široký přístup, protože noviny nejen informují, ale i odrážejí aktuální politické, ekonomické a kulturní dění. Stát, církve a další organizace zasahovaly do novinového zpravodajství prostřednictvím tiskové politiky, cenzury a dohledu, což ovlivňovalo zájmy vydavatelů, redaktorů i autorů.²⁹

2.3.1. Regionální rozmach a měnící se složení čtenářů

Od 16. století byly české noviny, ať už dovezené nebo místní, součástí mezinárodního trhu se zpravodajstvím, který zasahoval i české země. Hlavními odběrateli byli příslušníci šlechty, královská města a církevní instituce. Vysoké předplatné a distribuce přes poštovní síť, jež výrazně navyšovala cenu, však omezovaly

²⁶ Z. ŠIMEČEK, *Počátky novinového zpravodajství*, s. 232.

²⁷ *Tamtéž*, s. 245.

²⁸ *Tamtéž*, s. 229–230.

²⁹ Z. ŠIMEČEK, *Počátky novinového zpravodajství*, s. 330–331.

dostupnost novin jen na úzkou vrstvu stavovské elity. Například francouzské noviny byly v Praze dvakrát dražší než v Norimberku. Pražský tisk sice zájem o zahraniční noviny neohrozil, ale přispěl k rozšíření okruhu čtenářů o členy mnišských řádů.³⁰

Arnolt spolupracoval s vídeňským vydavatelem Cosmeroviem a poštmistrem Ickingem, což mu umožnilo zajistit pravidelnou distribuci německých novin po Praze a okolí. Počet výtisků, které poštministr odebíral, postupně rostl a náklad dosahoval kolem 200 kusů, což odpovídalo průměru v říšských městech. Pražský tisk měl výhodu aktuálních informací z Čech oproti vídeňskému protějšku, což přilákalo více čtenářů. Ke konci 17. století začaly tiskárny v českých zemích významně přispívat k šíření náboženské i osvětové literatury, a tak zájem o domácí noviny rostl, až překonal zájem o zahraniční tituly distribuované poštou.³¹

V 17. století hrály významnou roli zahraniční tištěné noviny, zejména z Vídně, které šlechta i klér často upřednostňovali před domácími tituly. V Chebu však místní poštministr začal vydávat noviny určené pro širší veřejnost, což postupně snižovalo zájem o pražské a vídeňské noviny. Chebské noviny odebíraly především městské rady, dominikáni, jezuité a duchovní z venkovských farností, zatímco vyšší duchovní si často objednávali dražší zahraniční tituly. Ve 40. letech 18. století se čtenářská základna chebských novin rozšířila také na hospodářské úředníky, lékaře a místní řemeslníky. Tyto noviny se šířily po Chebsku, Loketsku a částečně i Plzeňsku, kde však narážely na problém placení předplatného. Ten byl často kompenzován tím, že výtisky byly poskytovány zdarma kléru nebo na významná poutní místa. Navzdory těmto překážkám se odběr chebských novin podařilo výrazně zvýšit – dosahoval až 70,5 % všech novin v regionu, zatímco zbytek tvořily zahraniční tituly. Tato regionální expanze umožnila zásadní nárůst distribuce a četby novin, což dokládá změnu ve společenské struktuře čtenářů během 18. století, kdy se noviny stávaly dostupnějšími i mimo privilegované vrstvy.³²

V první polovině 18. století rostl zájem o předplatné novin díky regionalizaci a omezení dovozu zahraničního tisku, což podpořilo domácí produkci. Regionální tiskaři

³⁰ *Tamtéž*, s. 331–332.

³¹ *Tamtéž*, s. 332.

³² *Tamtéž*, s. 333–334.

jako Arnolt, provozovatel německy psaných periodik v Praze, a Widmann, provozovatel poštovních služeb v Chebsku, zásobovali poštovní trasy novinami, čímž snížili závislost na cizině. V Chebu se ale předplatné podařilo zajistit jen pro polovinu výtisků, což s největší pravděpodobností vedlo k pozdějšímu zániku tamních novin. Mezi pravidelné odběratele novin se vedle kléru postupně zařadili také obchodníci a řemeslníci, což ukazuje na měnící se složení čtenářů v polovině 18. století. Bohužel nejsou dostupné podrobnější údaje o čtenářích pražských, brněnských či opavských novin, což znemožňuje hlubší analýzu na celostátní úrovni. Některé nepřímé důkazy však naznačují, že počet novinových zásilek v Praze vzrostl během 60. let 18. století, což může souviset s ekonomickým rozvojem po skončení sedmileté války. Tento vzestup reflektuje posun společnosti směrem k větší informovanosti a zájmu o veřejné dění.³³

2.3.2. Kavárenská kultura a veřejné čítárny jako centra dostupnosti novin

Hlavními překážkami pro širší rozšíření novin mezi obyvatelstvem byla cena předplatného a nutnost platit v hotovosti. K těmto novinám, jako *Wiener Zeitung*, měli přístup i zemští a vrchnostenští úředníci, ale čtení novin bylo stále omezeno na elitu společnosti. Rychleji rostl zájem o knihy v půjčovnách, které byly dostupnější díky nižším poplatkům než jaké se platily za pravidelný odběr novin. Nejpopulárnější kategorií byla odborná literatura. V 50. letech 18. století začalo čtení novin vycházet z rodinných a přátelských kruhů a rozšiřovalo se mezi nižší šlechtu či úředníky. Tento trend podporovaly veřejné čítárny, inspirované těmi v Londýně, Paříži a Vídní. V první fázi rozšíření novin však platila přísná pravidla cenzury a noviny musely být předem schváleny úřady, než byly vydány a rozeslány předplatitelům.³⁴

První známý pokus o organizování čtenářského kroužku v českých zemích pochází z Brna z roku 1758. Inzerent hledal zájemce o odběr zahraničních novin. Kroužek skutečně vznikl, přičemž jeho členové společně odebírali německé i francouzské noviny. Cílem bylo shromáždit peníze na předplatné. Zakladatel kroužku se snažil udržet co nejvíce členů, kteří by na noviny přispívali. Později tento problém

³³ *Tamtéž*, s. 335–336.

³⁴ *Tamtéž*, s. 340.

vyřešily výdělečné čítárny, které nabízely noviny a časopisy k půjčení. Zájem o noviny, především zahraniční, měli i důstojníci vojenských posádek. Četbu novin si oblíbila šlechtická mládež, která se často připravovala na vojenskou službu, a ve 40. letech byly noviny v češtině součástí výuky na vojenských akademiích, včetně Tereziánské akademie ve Vídni. Důležitost čtení novin pro mladé lidi zdůrazňoval i ředitel akademie František Josef Kinský. Později byly noviny dostupné také ve vojenských kasinech v městech v českých zemích jako Praha, Brno, Olomouc a Cheb. Čítárny novin byly přístupné široké veřejnosti, ale s vyššími poplatky a nároky na společenské chování návštěvníků. Půjčovny knih byly naopak dostupnější, ale stále se zaměřovaly na literaturu zábavného charakteru, zatímco zájem o odbornou literaturu klesal.³⁵

V roce 1772 otevřel knihkupec Wolfgang Gerle v Praze čítárnu, kde si předplatitelé a návštěvníci mohli pohodlně číst noviny či časopisy a mohli zde diskutovat o aktuálních tématech. V roce 1781 nabízela čítárna 14 titulů novin a 30 časopisů. V Brně otevřel Jakub Bianchi podobnou čítárnu, kde byly k dispozici politické noviny a francouzské žurnály, a také se nabízelo předplatné časopisu *Deutscher Merkur*. V Olomouci plánoval čítárnu knih a novin knihkupec Josef Riegele. Podle cenzurního nařízení Josefa II. z roku 1781, které podporovalo šíření četby mezi nižšími vrstvami, vznikaly v Praze a Brně další čítárny a půjčovny knih. V městských oblastech se zájem o noviny zvýšil díky změně ve společnosti a ekonomickým zájmům státu. Četba novin pomohla utvářet měšťanskou kulturu a zvyšovala zájem o kulturní dění. Časopisy se staly přístupnějšími díky jejich prodeji v knihkupectvích a kolportáži, která se osvědčila i u náboženských tisků.³⁶

Noviny a časopisy se ve městech staly běžnou součástí kaváren, vináren a hostinců, kde byly k dispozici zdarma jako doplněk k jiným zábavám jako je biliár nebo tanec. Tato nabídka lákala návštěvníky a zvyšovala zájem o noviny. V kavárnách byly k dispozici zejména zahraniční noviny, což vedlo k větší informovanosti o světových událostech. V této době měšťané, na rozdíl od šlechty, neměli tolik volného času, takže novinové informace byly pro ně velmi důležité. V rychlosti jim totiž dokázaly shrnout nejaktuálnější dění na několika stránkách papíru. V Brně hrály kavárny a hostince

³⁵ *Tamtéž*, s. 341.

³⁶ *Tamtéž*, s. 342.

klíčovou roli při šíření regionálních novin. Společenská elita zase hledala způsoby, jak si zajistit předplatné zahraničních novin a časopisů, často prostřednictvím čtenářských společností.³⁷

Venkovské prostředí, kde žilo asi 90 % obyvatelstva, zůstávalo na okraji zájmu novinářské produkce a prodeje. I když osvícenci usilovali o zlepšení vzdělání venkovanů a vytvořili časopisy v češtině jako nekomerční projekty, realita ukázala, že venkovský lid neměl zájem o čtení nebo kupování časopisů zaměřených na zemědělství a hospodářství. Příkladem je pokus Wilhelma von Bourscheida, který v roce 1783 vydával noviny pro zemědělce v Bratislavě, ale projekt skončil neúspěchem. Noviny byly určeny k tomu, aby je farář předčítal na shromážděních, ale i přes podporu se brzo přestaly vydávat.³⁸

2.4. Konkurence a úpadek Pražských poštovských novin

Německy psané noviny v Praze, jež jsou starší než česky tištěné, tzv. *Prager Post-Zeitungen*, jsou ve svých počátcích spjaté se jménem Arnolta z Dobroslavína. Jejich postupný úspěch i na úkor Pražských poštovských novin podle Zdeňka Šimečka tkvěl v tom, že byly oproti Českému postilionu levnější o 2 zlatáky a taktéž přístupnější obecnějšímu lidu. Arnolt také čerpal z vídeňského periodika. Byl ale stručnější, a to hlavně při přebírání aktualit z Vídně. Do svých listů na rozdíl od Rossenmüllera orientujícího se primárně na české události zkoušel zakomponovat více zpráv ze světa. Tohoto trendu se německojazyčné noviny držely i přes nepříznivá 20. léta 18. století, kdy Český postilion poměrně ve velkém přebíral svému konkurentovi zákazníky. A nakonec se to ukázalo jako dobrá volba, neboť po 30. letech dochází k rostoucímu zájmu o všeobecnější zprávy.³⁹

Pražské poštovské noviny v souboji s německými konkurenty začaly postupně strádat čím dál více, až roku 1772 došlo k jejich zániku. To už byla ovšem záležitost Rossenmüllerových dědiců. Jistý podíl viny na tom nese i to, že se Český postilion postupně odklonil od své původní strategie, kdy se snažil zprostředkovat nejaktuálnější

³⁷ *Tamtéž*, s. 343.

³⁸ *Tamtéž*, s. 344.

³⁹ *Tamtéž*, s. 230–232.

informace čtenářům v českých zemích, a na místo toho věnoval větší prostor jazykové výchově pro zachování a rozvoj českého jazyka.⁴⁰ V té době ovšem čeština přestávala být považovaná za jazyk literární a spisovný. Příznivější období pro češtinu v novinové sféře nastalo až. V 80. letech, kdy noviny našly cestu do venkovských měst a celkově na českém venkově vznikaly komunikativní skupiny spojené s pražským vlasteneckým centrem. V roce 1789 měly české noviny 900 odběratelů na rozdíl od 9 osob, které se k předplácení novin přihlásily v roce zániku Českého postilionu, byť se tehdy ještě jejich cena snižovala.⁴¹

⁴⁰ *Tamtéž*, s. 249.

⁴¹ *Tamtéž*, s. 336.

3. Život kronikáře Felíře

Ač existuje několik historických pramenů o rodině Františka Václava Felíře, autora Letopisu z období 1723–1756, zůstává jeho osobní a rodinný život obklopen stínem tajemna. Jeho otec, Mikuláš František Felíř, patrně pocházel z jižních Čech. Tato domněnka vychází z toho, že byl během roku 1662 pokřtěn v chrámu na Tábořsku. Mikuláš měl dva bratry a oba si v životě zvolili duchovní cestu. Matěj se stal farářem ve Vlachově Březí, zatímco Karel servitským řeholníkem v Rabštejně nad Střelou. Nevíme, kdy ani proč se Mikuláš rozhodl přestěhovat do měst pražských. Určitě zde musel být už v roce 1683, neboť existuje záznam o jeho prvním sňatku. Po smrti své choti uzavřel Mikuláš druhé manželství, z něhož se v roce 1700 narodil právě autor letopisů psaných v období, kdy pravidelně vychází Český postilion.⁴²

Kronikářské zápisky začal F. V. Felíř sepisovat ve svých třiatdvaceti letech. Vydrželo mu to až do roku 1756. Díky této vytrvalosti se jeho texty stávají v této oblasti docela unikátními. Pokrývají dohromady období třiatřiceti let, zatímco další dochované prameny z této doby popisují o poznání kratší období, a to i v porovnání s dalšími autory z řad pražských měšťanů. Události, jež Felíř uznal za zapsání hodné, pokrývají široké spektrum. Nejčastěji se jednalo o mimořádné události, které vybočovaly z každodennosti. Pozornost věnoval například korunovaci Karla VI. českým králem, válkám zasahujícím monarchii, epidemiím, náboženským obřadům, popravám či různým nebeským zjevením. Pokud se ale nic zajímavého za poslední dny nebo měsíce nestalo, zaznamenal Felíř i to krátkým komentářem. Dle všeho měl i nadání pro poutavé zachycení svých zážitků a následně tak tvořil poměrně čtivé záznamy do svého letopisu.⁴³

Felíř své dílo přespříliš nezahlcival informacemi ze svého osobního života. Vedle zajímavých událostí, jež v letopisu zabírají drtivou většinu prostoru, jsou ale i v těchto spisech občas zaznamenány právě nejdůležitější milníky autorova života. Nejen díky těmto zprávám se Martina Borovičková ve své diplomové práci věnované právě Felířově spisům domnívá, že jsme schopni rozpoznat autorovy názory na aktuální dění, byť se

⁴² Martina BOROVIČKOVÁ, *Letopis*.

⁴³ Jan VOGELTANZ (ed.), *Letopis*, s. 7–8 (Úvod).

snaží o co největší objektivnost. Jako příslušník měšťanské společnosti se vymezuje proti venkovu i šlechtě.⁴⁴

Vliv na to samozřejmě měla i doba, v níž autor žil, neboť byla orámovaná několika válkami za Karla VI. nebo Marie Terezie. Především války o rakouské dědictví formovaly postoje Pražanů, neboť se jich úzce dotýkaly. Je docela patrné, že Fridrich II. si příliš velkou oblibu u Felíře nezískal. Pražské obyvatelstvo bylo tehdy bilingvní s tím, že lidové vrstvy, mezi nimiž i Felíř, více tíhly k češtině. Němčinu nicméně zvládaly a sám Felíř několika germanismy svůj letopis taktéž obohatil.⁴⁵

Kronikář Felíř byl vzdělaným člověkem, jak psal i ve svých textech. Na Karlo-Ferdinandově univerzitě získal magisterský grád svobodného umění a filozofie, dokonce byl i posluchačem obojích práv. Zprávy o tom, jestli se mu podařilo právnické vzdělání doopravdy získat ovšem chybí. Začátkem roku 1730 byl jmenován asesorem rychtářského práva. Tato funkce mu vydržela až do jeho smrti v roce 1757. Manželství uzavřel Felíř v roce 1724 s Magdalenou Františkou Strakovou. Potomky ovšem tento svazek nepřinesl, a tak ve své závěti odkázal největší část pozůstalostí právě své manželce. Nutno podotknout, že moc zámožným ale nebyl. Zbytek, co mu zbyl, věnoval svým bratrům a jejich dětem, na něž si taktéž vzpomněl. V nedožitých sedmapadesáti letech nakonec letopisec umírá a byl pohřben v Praze.⁴⁶

⁴⁴ M. BOROVIČKOVÁ, *Letopis*.

⁴⁵ J. VOGELTANZ (ed.), *Letopis*, s. 12.

⁴⁶ *Tamtéž*, s. 10–11.

4. Sonda do tří měsíců z vybraných čísel Pražských poštovských novin

4.1. Vybrané měsíce a přístup k analýze novinových zpráv

4.1.1. Frekvence vydávání a zaměření Českého postilionu

Úplně první číslo Pražských poštovských novin vyšlo 4. února roku 1719. Od té doby Rossenmüllerovy tiskoviny vycházely dvakrát týdně. Pokaždé v úterý a každé v sobotu. Odběratelé si je mohli vyzvednout v těchto dnech na staroměstském Uhelném trhu v domě U Zlatého kříže. V prvním roce Postilionu měli čtenáři k dispozici až tři vydání v jeden den. Následující rok se tento trend změnil na dvě vydání o stejném počtu stran, což periodiku vydrželo dalších 9 let. Obě vydání čerpala nejvíce z vídeňských a saských zdrojů. Ty do Prahy přivážely informace také každé úterý i sobotu. Rozdíl byl v tom, že vídeňské zprávy dorazily do české metropole ještě během dopoledních hodin, zatímco saské až v průběhu večerních. V praxi tedy úterní donáška nových zpráv zamířila do sobotního vydání Českého postilionu a naopak sobotní zase do toho úterního. Říšská a slezská pošta dorazila do Prahy každý čtvrtek. Zprávy z domácího prostředí vycházely v sobotu i neděli a každé jednotlivá vydání uzavírala. Typický pro zprávy z Prahy byl i fakt, že vždy nesly datum, jakým bylo v záhlaví označeno celé číslo. Vídeňské zdroje často přinášely zprávy i z dalších evropských měst a regionů – například z Itálie, Uher či Osmanské říše. Pravidelně bývaly vídeňské dvorní zprávy umístěny v jednotlivých číslech Pražských poštovských novin na prvním místě.⁴⁷

Role prostředníka informací z vídeňského protějška nebo zpráv pocházejících z říšských měst Rossenmüllerovi nestačila. Pravidelně proto své čtenáře informoval o životě české šlechty i české katolické církve. Volba to byla poměrně racionální, jelikož se v této době jednalo o silné hráče, co by měli mít v dalším českém vývoji silné postavení. Taky proto v jednom ze svých prvních vydáních vyzývá Rossenmüller potomky staročeské šlechty a příslušníky tehdejší inteligence, hlavně z řad kléru,

⁴⁷ E. STEJSKALOVÁ, *Novinové zpravodajství*, s. 240–242.

k tomu, aby si Postilion předplatili. Je na tom ukázkově vidět, že Pražské poštovské noviny jsou určeny české šlechtě a vzdělanému měšťanstvu, a proto se často i životy těchto elit stávají zdrojem pro samotné noviny.⁴⁸

4.1.2. Metoda sondy a výběr měsíců

V této části se zaměřuji na výběr konkrétních měsíců, které mi umožní analyzovat obsah Českého postilionu tematicky. Tím získám přehled, jak často se jednotlivé typy zpráv objevovaly v různých obdobích, a zároveň si vytvořím reprezentativní vzorek z delšího časového období. Vybral jsem tři měsíce z let 1724–1726: duben 1724, říjen 1725 a prosinec 1726. Tento výběr pokrývá různá roční období, která mohou odrážet proměny obsahu novin, jako jsou vojenské zprávy během jara, politické a dvorské ceremonie na podzim a shrnutí událostí na konci roku. Duben a prosinec se mi jeví jako dobré volby i z hlediska náboženských svátků (Vánoce a Velikonoce), které bude zajímavé sledovat i z toho důvodu, že se v novinách bude odrážet katolický úhel pohledu. Zajímavé bude sledovat i atmosféru jednotlivých měsíců.

Při čtení a analýze těchto tří měsíců se nebudu zaměřovat na chronologický průběh událostí. Místo toho informace sesbírané z novin rozdělím do tematických kategorií. Tento přístup lépe vystihne význam a četnost různých typů zpráv a ukáže, jak byly tematické okruhy jako jsou vojenské události, náboženské obřady, ekonomické zprávy nebo přírodní katastrofy, v novinách zastoupeny. Výsledkem bude podrobný pohled na obsahovou skladbu zpráv v jednotlivých oblastech. Z toho následně bude možné zhodnotit, v jakých oblastech byl čtenář Pražských poštovských novin nejčastěji informován.

Metodu sondy jsem zvolil z jednoho prostého důvodu. Jednotlivých vydání Pražských poštovských novin vyšlo za svou existenci ohromné množství. Přechíst a podrobně zpracovat všechna čísla by bylo časově velmi náročné, a proto jsem vybral tři měsíce tak, aby pokryly zajímavé úseky z průběhu roku a zároveň se z toho dal utvořit ucelený obrázek o obecném obsahu Českého postilionu. Mým cílem je pomocí

⁴⁸ Z. ŠIMEČEK, *Počátky novinového zpravodajství*, s. 228.

tematického třídění lépe pochopit strukturu a zaměření novin, a to, jak Postilion reagoval na události doma i v zahraničí.

4.1.3. Kategorie pro analýzu

V rámci analýzy vybraných měsíců Českého postilionu jsem stanovil dvanáct tematických okruhů, které reflektovaly klíčové oblasti tehdejšího zájmu. Tento systém umožnil lépe zkoumat obsahovou skladbu novin, jejich strukturu a význam pro dobovou společnost. Díky rozdělení do těchto skupin lze nejen zjistit, co noviny pro čtenáře nabízely, ale také sledovat, jak Postilion reagoval na aktuální dění doma i v zahraničí.

Každá zpráva byla přiřazena jedné hlavní kategorii, přestože některé události mohly svým obsahem spadat do více oblastí. Pro zajištění přehlednosti však vždy převážil ten aspekt, jenž byl považován za nejpodstatnější. Tento přístup nejen odhaluje tematickou rozmanitost obsahu, ale také podtrhuje společenskou a politickou roli Českého postilionu jako zdroje aktuálních informací.

Zprávy zaměřené na **náboženské události a ceremonie** zahrnovaly církevní svátky, slavnosti, procesí, změny v církevních úřadech a informace o probíhajících mších či modlitbách. Náboženství mělo v barokní době zásadní význam nejen pro každodenní život, ale také bylo součástí politického a společenského dění. Noviny často odrážely důležitost katolické církve, která byla úzce spjata s habsburskou monarchií, a přispívaly k upevnění jejího vlivu. Zprávy propojující náboženské ceremonie s významnými osobnostmi nebo politickými otázkami zařazují do studovaných oblastí podle dominantního zaměření. Mše spojené s habsburskou rodinou například spadaly do okruhu věnovaného habsburskému dvoru, zatímco ceremonie s širším dopadem patřily mezi náboženské události.

Informace týkající se **vojenství a bezpečnosti** zahrnovaly zprávy o vojenských konfliktech, obraně hranic, vzpourách, verbování vojska a stavu armády. Noviny rovněž přinášely informace o pohybech vojsk, opevňování strategických bodů nebo o organizaci a zásobování vojenských struktur, včetně zpráv o loďstvu. Tyto zprávy podtrhovaly klíčovou roli armády v zajištění bezpečnosti všech států a odrážely význam, který veřejnost těmto otázkám přikládala.

Politická rozhodnutí a události byly v novinách prezentovány prostřednictvím zpráv o vládních reformách, legislativních změnách a nařízeních, která měla přímý dopad na životy obyvatel. Patřily sem také informace o schůzkách politických představitelů či dynastických sňatcích, jejichž význam spočíval v upevnění mocenských vztahů, byť by se na první pohled mohly zařadit i do náboženských slavností, ale pro mě se stal klíčovým jejich mocenský motiv, jenž z novinového kontextu vyzařoval nejvíce.

Události spojené s habsburským dvorem zahrnovaly rodinné oslavy, politické změny a další významné události v životě císařovy rodiny. Noviny pravidelně informovaly o sňatcích, narozeních, úmrtích a dalších různých aktivitách členů habsburského rodu. Časté byly především zprávy o účastech jednotlivých rodových představitelů při všemožných náboženských událostech jako mše či obyčejná modlitba. Jelikož se jedná o panovnický rod, přiřadil jsem tyto zprávy do kategorie sledující aktivity panovníka a dvora. Noviny totiž o církevních událostech samozřejmě informovaly, ale přišlo mi odlišné a speciální, že občas vyzdvihovaly účast významných osob jako například členů císařské rodiny, a proto jsem se rozhodl tento specifický typ zprávy odlišovat. Součástí jsou i různá povyražení ať už císaře či dalších arcivévodkyň. Kategorie odráží zájem čtenářů o dění u dvora a jeho vliv na správu říše. Tyto zprávy měly nejen symbolický význam, ale často odrážely i širší politické ambice monarchie.

Diplomacie a události na evropských dvorech mimo vídeňský dvůr byly dalším významným tematickým okruhem. Noviny přinášely zprávy o diplomatických misích, aliančních jednáních a dění na královských dvorech Francie, Anglie, Pruska či dalších zemí. Tyto informace poskytovaly čtenářům širší přehled o mezinárodních vztazích a pozici habsburské monarchie v evropské politice.

Kulturní a společenské události odrážely život tehdejší doby a našly si tudíž své místo v novinách, a to prostřednictvím zpráv o divadelních představeních, plesech, slavnostech a dalších veřejných událostech. Tyto informace ukazovaly kulturní rozkvět i hodnoty, které formovaly podobu tehdejší společnosti. Kulturní aktivity zároveň posilovaly prestiž šlechty jako hlavních organizátorů těchto událostí.

Ekonomickou situaci a obchodní vztahy popisovaly zprávy o cenách zboží, obchodních smlouvách, clech a zákonech týkajících se trhů. Noviny upozorňovaly na výkyvy v cenách potravin, vliv neúrody na ekonomiku i na důležité obchodní změny, které ovlivňovaly každodenní život čtenářů.

Právní rámec a zajištění pořádku byly v novinách prezentovány prostřednictvím **zpráv o kriminalitě**, soudních procesech a trestech. Do tohoto odvětví jsem zařadil i vykonané rozsudky hrdelních trestů. Tyto informace ukazovaly, jak stát reagoval na narušení veřejného pořádku a jak posiloval důvěru v právní systém.

Události spojené s **přírodními jevy** zahrnovaly povodně, bouře, zemětřesení a další klimatické výkyvy, které ovlivňovaly životy obyvatel. Kromě tragédií se noviny věnovaly také výjimečným přírodním úkazům, které často vzbuzovaly zájem veřejnosti a byly interpretovány jako znamení vyšší moci. Místa v novinách si našly i informace o klasických změnách počasí v podobě, že někde začalo sněžit či zamrzat vodní plochy. Zařadil jsem do stejné kategorie i **katastrofy**, které potkaly obyvatelstvo ve městech či na vesnicích jako požáry.

Poslední sledovanou oblastí jsou **zprávy o osobních životech vlivných osobností** zahrnovaly události spojené se šlechtici, duchovními a dalšími elitními členy společnosti. Noviny informovaly o jejich aktivitách, cestách či účasti na slavnostech, čímž poskytovaly čtenářům náhled na jejich vliv a význam v dobovém kontextu.

4.1.4 Statistické údaje

Při analýze tří měsíců Pražských poštovských novin bylo zaznamenáno skoro 1500 zpráv. Ty následně prošly rozřazením do tematických kategorií a nakonec i přiřazením k místům svého původu. Zprávy nejčastěji odkazovaly na konkrétní města, odkud se informace do Prahy dostala, ale objevovaly se i označení širších regionů či významných geografických bodů, například známé řeky jako Dunaj či Labe. Občas bylo místo původu uvedené velmi obecně tak, že zprávě byl přiřazen jen původ z konkrétní země (ze Švýcarska, z Dánska atd.). Zatímco některé kategorie dominovaly obsahu novin, jiné byly zastoupeny jen minimálně. Podobně se u geografického rozložení ukázalo, že většina zpráv pocházela z několika klíčových center evropské politiky a obchodu, zatímco jiné regiony se objevovaly jen sporadicky. Tyto údaje umožňují lépe pochopit, jaké oblasti a témata byly pro noviny v daném období těmi nejvýznamnějšími.

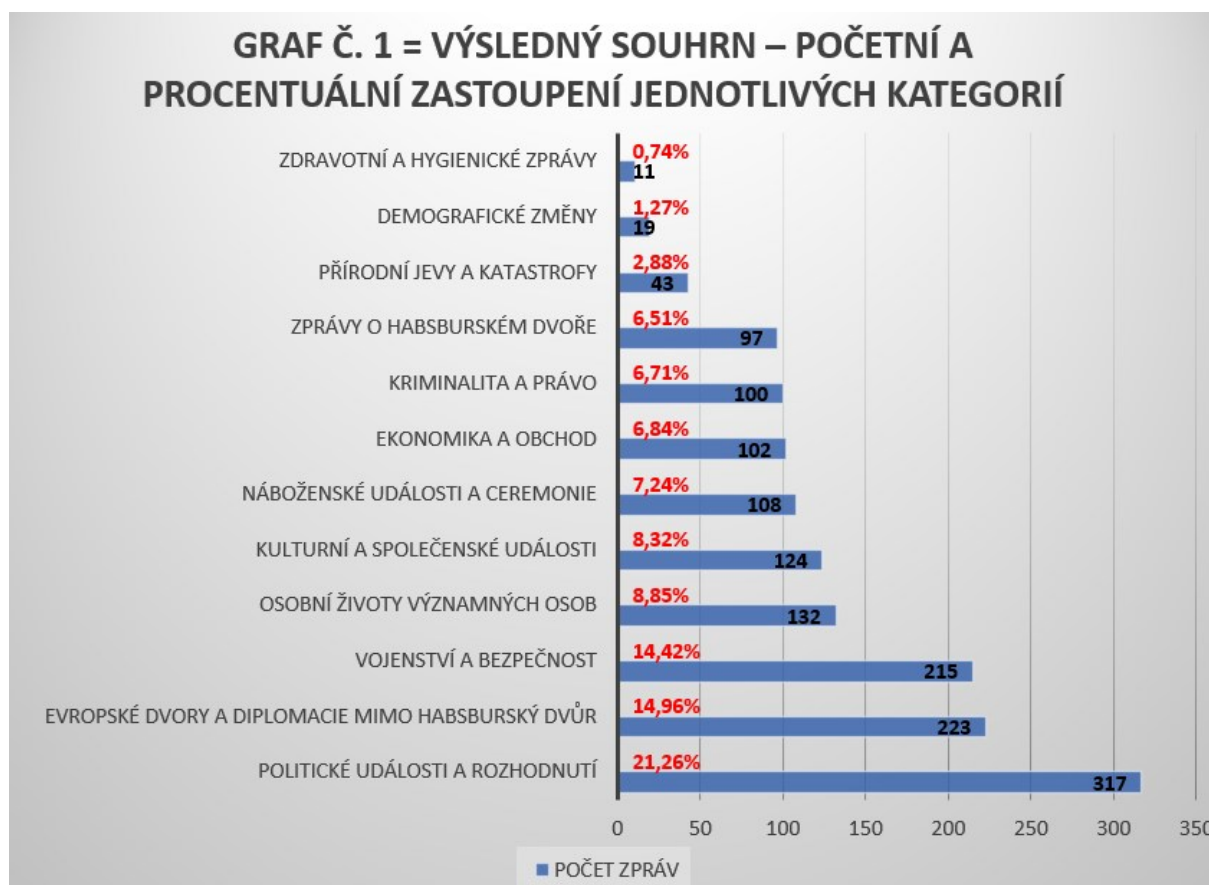
4.1.4.1 Rozložení zpráv podle tematických kategorií

Na základě provedené analýzy byly jednotlivé zprávy z Pražských poštovských novin rozděleny do 12 tematických kategorií. Každá z nich odráží určité dobové zájmy a informovanost čtenářů. Vysoký počet zpráv v některých kategoriích svědčí o jejich významu pro tehdejší společnost, zatímco méně zastoupené oblasti naznačují spíše okrajový charakter těchto témat ve veřejném diskurzu.

Nejpočetnější kategorií se staly **politické události a rozhodnutí** (317 zpráv), následované **evropskými dvory a diplomacii mimo habsburský dvůr** (223). Pomyslné třetí místo zaujmul **vojenství a bezpečnost** (215). Tyto tematické okruhy dominovaly obsahu novin a ukazují, jaké informace se považovaly za klíčové. Další významné oblast představovaly **osobní životy významných osob** (132), **kulturní a společenské události** (124) a **náboženské události a ceremonie** (108). O něco menší zastoupení měly **ekonomika a obchod** (102), **kriminalita a právo** (100) či **zprávy o habsburském dvoře** (97). Mezi méně frekventované kategorie patřily **přírodní jevy a katastrofy** (43), **demografické poměry** (19) a nakonec **zprávy zdravotní nebo hygienické** (11), které se v novinách objevovaly spíše okrajově.

Tato data naznačují, jaké tematické oblasti byly v tehdejší zpravodajství nejvíce akcentovány, a poskytují základ pro hlubší analýzu obsahu jednotlivých kategorií v následujících kapitolách.

tabulka č. 1 – početní zastoupení jednotlivých kategorií		
KATEGORIE	POČET ZPRÁV	VYJÁDŘENO V %
Politické události a rozhodnutí	317	21,26%
Evropské dvory a diplomacie mimo habsburský dvůr	223	14,96%
Vojenství a bezpečnost	215	14,42%
Osobní životy významných osob	132	8,85%
Kulturní a společenské události	124	8,32%
Náboženské události a ceremonie	108	7,24%
Ekonomika a obchod	102	6,84%
Kriminalita a právo	100	6,71%
Zprávy o habsburském dvoře	97	6,51%
Přírodní jevy a katastrofy	43	2,88%
Demografické změny	19	1,27%
Zdravotní a hygienické zprávy	11	0,74%



4.1.4.2. Geografické rozložení zpráv

Města a oblasti, odkud zprávy pocházely, vykazují značnou variabilitu. Nejčastěji dodávaly informace o co nejaktuálnějším dění **Paříž** (184 zpráv), **Vídeň** (144), **Londýn** (125), samozřejmě **Praha** (92), **Madrid** a **Řím** (obě shodně 87) či **Haag** (81) s **Bruselem** (74). Tato města pravděpodobně nepřekvapí, neboť se jednalo o evropské metropole s centrálním politickým, ekonomickým i kulturním vlivem, které svým působením mohly ovlivnit i život habsburské monarchie. V neposlední řadě byla v této době i spousta z těchto měst sídlem nejvýznamnějších monarchů. **Praha** se vyskytuje v poměrně častém počtu případů, což odpovídá i skutečnosti, že když se jedná o město vydávající poštovské noviny, tak bude také informovat o jejím nejčerstvějším dění.

Z geografického hlediska pokrývají zprávy širokou škálu regionů, včetně velkých evropských měst, menších sídel a specifických oblastí. Nejvzdálenější zprávy pocházejí až z **Jamajky**, což ukazuje na rozmach informačních sítí i mimo evropský kontinent. Zprávy proudily do **Prahy** i ze vzdálené **Konstantinopole**, **Petrohradu**, **Gibraltaru** či z pobřežní **Afriky**. Samozřejmě se značným zpožděním oproti bližším regionům.

Na základě četnosti výskytu lze vytvořit **grafické znázornění** hlavních center zpráv (do této skupiny řadím oblasti a města, které zaznamenaly v mé analýze alespoň 40 záznamů, tedy okolo 3 % z celkového počtu), zatímco méně často zmiňované oblasti budou shrnuty v tabulce číslo 3.

tabulka č. 2 – Hlavní centra zpráv	
LOKALITA	POČET ZPRÁV
ostatní města	485
Paříž	184
Vídeň	144
Londýn	125
Praha	92
Řím	87
Madrid	87
Haag	81
Brusel	74
Petrohrad	48
Kodaň	44
Kolín nad Rýnem	40

**tabulka č. 3 – Méně zastoupená města a
oblasti dodaných zpráv**

LOKALITA	POČET ZPRÁV	LOKALITA	POČET ZPRÁV
Alsas	1	Královec	3
Anhalt	1	Landau	1
Antverpy	1	Lemberk	3
Barcelona	10	Lisabon	18
Basilej	1	Litvych	4
Bayonne	2	Livorno	15
Benátky	26	Lublin	5
Berlín	18	Maastricht	1
Blankenburk	2	Manheim	4
Bologna	17	Meklenburksko	1
Bonn	5	Milán	19
Braunschweig	8	Modena	2
Bristol	1	Moskva	3
Budín	1	Neapol	20
Celle	1	Nisa ve Slezsku	2
Dánsko	11	Norimberk	2
Ebeleben	1	od dolejšího Dunaje	10
Eger	4	od dolejšího Labe	12
Fahren-Straus Falc	1	od dolejšího Rýnu	9
Florence	16	Olonice	1
Frankfurt	4	Peterkow	2
Franky	1	Portsmouth	2
Genk	8	Poznaň	1
Gibraltar	3	Radyr	2
Grodno	9	Rochelle	1
Hamburk	10	Rostock	3
Hanau	1	Řezno	8
Hannover	9	Savojsko	1
Helsinki	2	Stockholm	29
Holštýnské knížectví	8	Štětín	2
hořejší Rýn	1	Štrasburk	1
Irsko	1	Švýcarsko	31
Jamajka	2	Těšín ve Slezsku	1
Janov	25	Turín	1
Jelgava	1	Varsava	28
Kammerych	1	Velký Varadín	1
Koburk	1	Versaille	1
Konstantinopol	8	Vratislav	3
Korytany	1	Würzburg	7
Krakov	1		

4.2. Náboženské události a ceremonie

Tato kapitola se zaměřuje na oblast náboženství a projevů víry, které se pravidelně objevovaly v *Pražských poštovských novinách* během 20. let 18. století. Celkový počet 108 zpráv, jak nám ukazuje graf č. 1, v této oblasti může naznačit zájem čtenářů o náboženský život, který měl zásadní význam nejen pro jednotlivce, ale i pro širší evropskou společnost. Tato témata byla důležitá nejen z náboženského hlediska, ale i v kontextu politických a kulturních souvislostí té doby. Postilion se tak stal prostředkem, skrze nějž získávali jeho odběratelé informace o církevním dění, které formovalo jejich každodenní život a zároveň ovlivňovalo širší evropskou kulturu.

Nejobsáhlejším typem sdělení v této kategorii byly různé liturgické obřady, jež zaujaly více jak třetinu zpráv z celého celku, a to 36. Domnívám se, že to je poněkud zkreslené z důvodu velmi důležité události, jíž se budu zabývat o odstavec níže a která svým významem tak trochu přebrala i pár hlášení, které by za normálních okolností pravděpodobně dostaly přednost. Jinak by toto číslo bylo ještě o něco větší. Noviny pravidelně informovaly své předplatitele o nadcházejících modlitbách v Praze, kde se například těsně před plánovaným porodem císařovny lid modlil za narození mužského potomka císařskému páru,⁴⁹ či jen byl čtenář informován o obyčejném modlení za církve svaté,⁵⁰ což bylo velmi frekventované a opakovalo se to v Postilionu skoro každý týden. Existovaly i zprávy, že se ve Vídni konaly speciální mše během první adventní neděle.⁵¹ Tím započal i začátek liturgického roku tak, jak bylo v katolické církvi během raného novověku běžné.⁵²

Mezi další obřady lze zařadit i pohřby duchovních představitelů, o čemž se například informovalo z Londýna, kam doputovalo oznámení o pohřbu zemřelého knížete z Portlandu⁵³ či v Bologně, kde naopak proběhlo rozloučení s místním rodákem a maršálem rakouské armády jménem Caprara. Zajímavostí je, že proběhlo až 20 let po

⁴⁹ Pražské poštovské noviny, 1. 4. 1724, 1–4, s. 3 (stránky ve vydávaných novinách nejsou číslovány, dále již budu citovat jen datum vydání, označení novin odpovídající tomu v digitální knihovně Kramerius 3 NK ČR, tedy 1–4, nebo 1–8, a stránku podle pořadí ve výtisku).

⁵⁰ 20. 10. 1725, 1–4, s. 3.

⁵¹ 10. 12. 1726, 1–8, s. 3.

⁵² Jiří MIKULEC, *Náboženský život*, s. 98.

⁵³ 7. 12. 1726, 1–8, s. 6.

jeho smrti.⁵⁴ V Neapoli se během září slavil svátek sv. Januara, který se propojil se slavnostmi, při nichž lid sledoval i rozpuštění Januarovy suché krve, což je akt pro tyto svátky velmi typický.⁵⁵ Pražské poštovské noviny psaly i o křtinách dětí významných šlechticů. Jedny takové proběhly i v Praze.⁵⁶ Přišly i zprávy z října o blížící se kanonizaci více nespecifikovaných osob.⁵⁷

Událostí, jež zahýbala většinou Evropy, byla bezesporu smrt papeže Inocence XIII na začátku března roku 1724. Jeho poslední dny byly velmi podrobně zmapovány skoro na třech a půl stránkách novinového vydání.⁵⁸ Z Londýna naopak dorazily na čtyřech stranách podrobně vylíčené události, jež následovaly bezprostředně po smrti Jeho Svatosti.⁵⁹ Bezprostředními akty po skonání papeže, taktéž velmi podrobně vylíčenými, se zabývaly i novinky z Haagu,⁶⁰ Bruselu,⁶¹ či Dánska.⁶² O blížícím se konkláve hlásila nová sdělení ze samotné Prahy, kde se na památku papeže rozeznávaly ve všech pražských kostelích v poledne zvony.⁶³ Samozřejmě kvůli volbě do Říma vycestovali kardinálové z nejrůznějších evropských metropolí, tedy z Paříže,⁶⁴ Bruselu,⁶⁵ Janova⁶⁶ či Milána.⁶⁷ Z Říma následně přicházely informace o ubytování jednotlivých kardinálů i započetí samotné volby nejpřednější osoby katolické církve.⁶⁸ Popsán byl i samotný pohřeb Svatého Otce očima anglického praetendanta, jenž jej se svou chotí smutně pozoroval z paláce.⁶⁹ Smrt papeže nebyla vnímána jen jako náboženská událost, ale jako zásadní politický moment, který měl dopad na celou Evropu – což dokládá rozsah zpráv z různých metropolí i důraz na detaily související s

⁵⁴ 6. 10. 1725, 1–8, s. 2.

⁵⁵ 23. 10. 1725, 1–8, s. 3.

⁵⁶ 21. 12. 1726, 1–4, s. 3.

⁵⁷ 2. 10. 1725, 1–8, s. 3.

⁵⁸ 4. 4. 1724, 1–8, s. 5–8.

⁵⁹ 8. 4. 1724, 1–8, s. 5–9.

⁶⁰ 15. 4. 1724, 1–8, s. 5.

⁶¹ 18. 4. 1724, 1–8, s. 6.

⁶² 25. 4. 1724, 1–8, s. 8.

⁶³ 4. 4. 1724, 1–4, s. 4–5.

⁶⁴ 8. 4. 1724, 1–8, s. 4.

⁶⁵ 22. 4. 1724, 1–8, s. 5–6.

⁶⁶ 11. 4. 1724, 1–8, s. 4.

⁶⁷ 25. 4. 1724, 1–8, s. 3.

⁶⁸ 11. 4. 1724, 1–8, s. 2.

⁶⁹ 8. 4. 1724, 1–8, s. 2.

konkláve. Celkově, a to za jediný měsíc, kdy bylo téma smrti papeže aktuální, nasbírala tato skupina zpráv 24 záznamů.

V dalších letech Český postilion zásoboval své čtenáře činy nového papeže. Ať už se jednalo o jeho návštěvu kostelů⁷⁰ či posvěcení oltáře,⁷¹ tak byla papežská svatost zmíněna i při návštěvě jednoho z nemocných kardinálu, jemuž dal požehnání a strávil s ním více jak hodinu.⁷² Dorazily i zprávy o tom, že za jediný den vysvětil 136 kněží.⁷³ V novinách se na papeže pěla slova chvály, že i přes svůj tak pokročilý věk zůstával natolik aktivní a neváhal svou přítomností a návštěvou poctit nejrůznější kostely: „*Jistě je to podivné, jak dokáže nejsvatější otec držet v tak pokročilém věku tak vysokou pracovní morálku...*“⁷⁴ Při svátku sv. Františka Seraffinského prý papež v jednom kostele dokonce zpíval mši svatou.⁷⁵ Nešlo pouze o neutrální informování o jeho aktivitách, ale o budování jeho osobnosti jako neúnavného pastýře církve, jehož práce byla prezentována jako vzor křesťanské služby. Pozitivní tón zpráv naznačuje, že si tehdejší noviny nekladly za cíl kritické zpravodajství, ale spíše podporu vnímání papeže jako morální autority, která i v pokročilém věku dokazuje svou neochvějnou sílu a odhodlání. Zájem o činnost nejsvatějšího otce dokládá i úctyhodný počet 19 zpráv.

Český postilion občas informoval i o konverzích lidí jiného náboženského smýšlení. V jedné takové zprávě se psalo o obrácení pěti protestantských osob od těchto bludů ke katolicismu a také několika židovských osob na katolickou víru.⁷⁶ Dalším příkladem je jedna Židovka, co si vzala křesťana. Ta nakonec i přes počáteční nechuť konvertovala.⁷⁷ Těchto zpráv bylo celkově šest, ale svou specifičností mi přišly natolik zajímavé, že jsem se rozhodl jim zde vyhradit prostor.

V 18. století se postavení židovského obyvatelstva v českých zemích výrazně zhoršilo. Nařízení Karla VI. z roku 1726 vedla k izolaci venkovských židů, kteří byli nuceni žít v oddělených sídlištích vzdálených od center obcí. Cílem těchto opatření bylo

⁷⁰ 2. 10. 1725, 1–8, s. 2.

⁷¹ 16. 10. 1725, 1–8, s. 2.

⁷² Tamtéž.

⁷³ 23. 10. 1725, 1–8, s. 2.

⁷⁴ 9. 10. 1725, 1–8, s. 3–4.

⁷⁵ 30. 10. 1725, 1–8, s. 3.

⁷⁶ 9. 10. 1725, 1–8, s. 2.

⁷⁷ 23. 10. 1725, 1–8, s. 2.

omezit jejich hospodářskou aktivitu a snížit jejich počet. Další omezení představoval familiantský zákon, který omezoval počet židovských rodin a znemožňoval sňatky většině potomků. Tato nařízení vedla k úpadku židovských komunit na venkově a k výrazným změnám v jejich sociální struktuře.⁷⁸

Interesantní mi přišlo i publikování několika biblických příběhů v jednom dubnovém vydání *Postilionu*.⁷⁹ Jednou ze zajímavějších zpráv v této kategorii je informace o výpravě tří páterů z Tovaryšstva Ježíšova do Číny, která si i přes svou vzdálenost našla v těchto novinách své místo.⁸⁰ Anglický král nechal osobně vyhotovit 1000 kopií Nového zákona v arabštině a poslal je křesťanům do Sýrie a Palestiny, aby zde šířili písmo svaté.⁸¹

Celkově lze říci, že náboženské události a ceremonie tvořily významnou část obsahu *Pražských poštovských novin* a svým početným zastoupením čtenářům nabízely nejen duchovní otázky, ale i propojení náboženství s širšími společenskými a politickými kontexty. Informování o liturgických obřadech, pohřbech, papežských aktivitách či konverzích svědčí o tom, že náboženství nebylo vnímáno jen jako soukromá záležitost, ale jako klíčový prvek veřejného a mocenského života. Zvláštní pozornost věnovaná papežským událostem pak naznačuje, jak významně se dění v Římě promítalo do myšlenkového světa tehdejší katolické Evropy. Celkový počet 108 zpráv v této oblasti tak nejen dokládá tematickou různorodost náboženského zpravodajství, ale také svědčí o tom, že tehdejší periodický tisk hrál důležitou roli v šíření a upevňování náboženských hodnot v barokní společnosti.

⁷⁸ Václav BŮŽEK a kol., *Společnost českých zemí*, s. 156.

⁷⁹ 15. 4. 1724, 1–4, s. 4–5.

⁸⁰ 2. 10. 1725, 1–8, s. 2.

⁸¹ 10. 12. 1726, 1–8, s. 8.

4.3. Vojenství a bezpečnost

Vojenství a bezpečnost představovaly v první polovině 18. století nedílnou součást politického a společenského života. Armády byly nejen nástrojem válek a obrany, ale také symbolem moci, stability a prestiže jednotlivých států. Téma vojenství proto v Pražských poštovských novinách zaujímal významné místo, což dokazuje i celkový počet 215 sdělení věnovaných této oblasti, jak lze dohledat i v tabulce č. 1. Zpravodajství o armádních záležitostech nejen informovalo čtenáře o aktuálním dění, ale také odráželo dobové vnímání vojenství jako klíčového faktoru politického uspořádání a společenského vývoje. Význam armády v tehdejší společnosti dalece přesahoval samotné válečné střety. Její organizace, financování a řízení měly přímý dopad na hospodářství, každodenní život i mezinárodní vztahy. Noviny se tak stávaly prostředkem, skrze který se čtenářská veřejnost seznamovala nejen s konkrétními událostmi, ale i s širšími souvislostmi vojenské politiky. Zároveň poskytovaly pohled na roli vojska v běžném životě – ať už šlo o odvody nových rekrutů, přehlídky či strategická rozhodnutí, která formovala podobu Evropy v tomto dynamickém období.

Zdaleka nejpočetnější skupinou zpráv bylo vše, co se týkalo provozu a organizace armády. Jejich čtením mohl novinový předplatitel získat jistý vhled do vojenské každodennosti různých zemí Evropy. Často probíhala vojenská cvičení, ostatně o nich konkrétněji informovala zaznamenaná hlášení z Maastrichtu⁸² či Petrohradu, kde probíhala cvičení námořních jednotek.⁸³ Pravidelnou součástí armádního života byly i mustruňky, tedy kontroly jednotek. Ty probíhaly všude napříč Evropou, například v Alsasu,⁸⁴ Kodani,⁸⁵ Hannoveru,⁸⁶ Paříži⁸⁷ nebo ve Finsku, jak tvrdily aktuality přejaté ze Stockholmu.⁸⁸ Tyto kontroly stavu vojska byly pravidelné a velmi často zaznamenány i v Postilionu. Podobně častým jevem byly i přesuny jednotek z jedné oblasti do druhé. Ve Španělsku o jednom takovém přesunu rozhodl sám král a jeho cílem bylo zvýšit

⁸² 4. 4. 1724, 1–8, s. 5.

⁸³ 13. 10. 1725, 1–4, s. 2.

⁸⁴ 1. 4. 1724, 1–4, s. 1–2.

⁸⁵ 25. 4. 1724, 1–4, s. 1.

⁸⁶ 25. 4. 1724, 1–8, s. 7.

⁸⁷ 6. 10. 1725, 1–8, s. 3.

⁸⁸ 9. 10. 1725, 1–4, s. 4–5.

počty vojáků v pevnosti Ceuta.⁸⁹ V Dánsku třeba došlo k přeorganizování jednotek, co se navrátily z Norska, do nových skupin.⁹⁰ Madrid informoval i o tom, že dva irské regimenty přišly posílit gibraltarské řady vzhledem k tehdy pozorovatelnému napětí o kontrolu tohoto průlivu.⁹¹ V nedalekém Rusku zase třeba carevna ve stejné době vydala pokyn k zabezpečení a posílení armády na hranicích s Polskem, jelikož to vypadalo, že se polská strana úplně neměla ke splácení svých dluhů.⁹² Tehdejší odběratelé se mohli na základě těchto zpráv orientovat v aktuálním dění a získat alespoň částečný vhled o životě běžného vojáka. Myslím, že i mohli vnímat armádu jako neustále přítomnou a aktivní sílu, jejíž pohyby do velké míry ovlivňovaly i civilní život.

Do provozu armády určitě patřila i sdělení o opravách a vylepšení důležitých vojenských pevností. Možná by se mohlo zdát i trochu překvapující, jak častými vlastně byla. Když se na ně podíváme blíže, dostala se ke čtenáři třeba informace o tom, že Francouzi pilně opravovali své pevnosti.⁹³ Samozřejmostí byly i jejich následné kontroly, jak dokládaly sdělení z Barcelony.⁹⁴ I Španělé ale velmi poctivě budovali své pevnosti, i když zrovna měli hlášení o tom, že v nejbližší době by válka s Francií i přes určité pnutí nastat neměla.⁹⁵ Naprostou nutností se stalo i pravidelné zásobování všech vojenských jednotek. Ať už se jednalo o dostatečné množství potravin jako v Holštýnském knížectví,⁹⁶ o veškeré vojenské potřeby francouzské armády⁹⁷ či o střelný prach dovezený důstojníky do Prahy,⁹⁸ tak to bylo zkrátka důležitou součástí pro úspěšné fungování vojska. A nakonec se z Pražských poštovských novin bylo možné dozvědět o jmenování nových čelních představitelů armád i nižších důstojníků. Konkrétní zmínky zahrnovaly povýšení na generály ruské armády z rukou samotné carevny⁹⁹ či doplnění několika vojenských úřadů v Haagu z řad holandských stavů.¹⁰⁰

⁸⁹ 9. 10. 1725, 1–8, s. 6.

⁹⁰ 13. 10. 1725, 1–4, s. 2–3.

⁹¹ 16. 10. 1725, 1–8, s. 5.

⁹² 20. 10. 1725, 1–4, s. 2.

⁹³ 18. 4. 1724, 1–4, s. 1.

⁹⁴ 2. 10. 1725, 1–8, s. 4–5.

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ 7. 12. 1726, 1–4, s. 3.

⁹⁷ 7. 12. 1726, 1–8, s. 6.

⁹⁸ 30. 10. 1725, 1–4, s. 4.

⁹⁹ 30. 10. 1725, 1–8, s. 8.

¹⁰⁰ 7. 12. 1726, 1–8, s. 7.

Všechna sdělení, která se týkala provozu a organizace armády, nakonec v naší sondě zaznamenala rovných 90 zpráv, tedy něco mezi třetinou a polovinou z celkového počtu.

Pravidelné rozšiřování armády bylo nedílnou součástí armádního života pro udržení dostatečného počtu vojenských jednotek. O jeho průběhu a úspěších Český postilion velmi často svůj čtenářský okruh informoval. To stvrzuje i finální počet zpráv spadajících do této skupiny, kterých bylo celkem 65. Z italských Benátek například dorazilo sdělení o verbování nových vojáků u tureckých hranic vzhledem k hrozbě z válečného střetnutí se sultánem.¹⁰¹ V Paříži naopak informovaly během dubna roku 1724 španělské zdroje o rozšiřování tamního loďstva.¹⁰² Což se o dva roky později potvrdilo, neboť přímo z Madridu přišla zpráva o tom, že španělské loďstvo po svém usilovném rozšiřování bude mít dostatek lodí na to, aby zvládlo konkurovat i loďstvu Jeho Veličenstva z britských ostrovů.¹⁰³ Někdy se ale nabírání nových vojáků do služeb nemuselo setkat s přílišným pochopením. Z novinových hlášení je patrné, že často docházelo k verbování i lidí žijících v jiných zemích. Polsku se třeba moc nezamlouvalo, že braniborští verbíři zkoušeli do svých řad zlákat Poláky, a proto došlo k nařízení polských úřadů o jejich chytání a o možném trestu smrti jako následek rekrutujících aktivit.¹⁰⁴ Naopak pruským oficírům se velmi dařilo při rekrutování v Paříži, neboť nabízeli velké peníze rovnou na ruku.¹⁰⁵ Nabírání nových vojáků bylo doopravdy velmi častým jevem a Postilion sděloval zprávy o rozšiřování armády víceméně všech evropských států.

Asi příliš nepřekvapí, že do této kategorie byla zařazena i oznámení, jež mapovala různé vojenské akce. Pražské poštovské noviny se pokoušely své čtenáře udržet v obraze o právě probíhajících konfliktech. Jediným takovým byl v době pokryté mou sondou ten, který probíhal mezi sultánem a Persií. Z Konstantinopole přes oblast okolo řeky Dunaj se do Prahy dostala zpráva o úspěšném tureckém obležení jednoho z perských měst bráněného osmi tisíci Peršany.¹⁰⁶ O pár dnů později se v Postilionu

¹⁰¹ 8. 4. 1724, 1–8, s. 3.

¹⁰² 18. 4. 1724, 1–8, s. 4.

¹⁰³ 7. 12. 1726, 1–8, s. 4.

¹⁰⁴ 22. 4. 1724, 1–4, s. 3.

¹⁰⁵ 23. 10. 1725, 1–8, s. 8.

¹⁰⁶ 13. 10. 1725, 1–8, s. 7–8.

objevilo pokračování, když Turci při dobývání města Tauris narazili na velký odpor měšťanů a došlo k obrovskému krveprolití, které si nakonec vyžádalo dle novin životy 200 tisíc mužů, žen a dětí.¹⁰⁷ Brzy se ale očekávala oznámení o úspěšně dobytém hlavním městě Persie.¹⁰⁸ O rok později ale Postilion vyslovil domněnku, že se sultánovi muselo přestat v jeho válečných snahách dařit, neboť vše, co se v Persii dělo, bylo drženo v tajnosti.¹⁰⁹ Občas se objevily zprávy o zadržení několika lodí jako například v oblasti Bristolu¹¹⁰ nebo Gibraltaru.¹¹¹ Londýn dokonce zajal jeden ze španělských šifřů převážející zboží v reakci na totožnou akci ze strany Madridu.¹¹² Už před tímto vzájemným zajetím kupeckých lodí ke konci roku 1726 bylo o rok dříve zaznamenáno, že si několik anglických kupců stěžovalo na nemožnost obchodu ve španělské Americe, protože je zde Španělé napadali a potápěli jejich lodě.¹¹³ A nakonec se psalo i o různých protestech či povstáních, které proběhly a byly většinou rychle potlačeny. Například nepokoje v Brazílii,¹¹⁴ otevřené vystoupení proti špatným podmínkám v perské armádě¹¹⁵ či ve Skotsku, kde to ale jeden z generálů zdárně vyřešil.¹¹⁶

Zajímavými se stalo několik zpráv, které se svým obsahem do žádné ze skupiny úplně nevešly. Jedna taková psala o tom, jak jeden z vojáků ve vodě našel podivnou zeleninu podobnou celeru a rozhodl se ji se svými kamarády z jednotky ochutnat, což nakonec skončilo otravou a smrtí dvou vojáků ze šesti, a to jen díky včasnému zásahu lékařů.¹¹⁷ Jiná zase přinášela svědectví o místním vojákově, který byl „zlým duchem nucen k sebevraždě“, ale aby jej uspokojil, tak si uřízl jedno své ucho. To následně zahodil a snědl jej černý pes.¹¹⁸ V Londýně se zase našla truhlice plná spisů jednoho z generálů anglického vojska z dřívějších bojů ve Flandrech.¹¹⁹

¹⁰⁷ 20. 10. 1725, 1–4, s. 3.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ 17. 12. 1726, 1–8, s. 5.

¹¹⁰ 24. 12. 1726, 1–8, s. 5–6.

¹¹¹ 28. 12. 1726, 1–8, s. 4.

¹¹² 17. 12. 1726, 1–8, s. 6.

¹¹³ 30. 10. 1725, 1–8, s. 7.

¹¹⁴ 2. 10. 1725, 1–8, s. 5.

¹¹⁵ 4. 4. 1724, 1–4, s. 2–3.

¹¹⁶ 27. 10. 1725, 1–8, s. 5–6.

¹¹⁷ 1. 4. 1724, 1–4, s. 2.

¹¹⁸ 4. 4. 1724, 1–4, s. 2.

¹¹⁹ 15. 4. 1724, 1–8, s. 4–5.

Vojenská témata v Pražských poštovských novinách nejen podrobně mapovala vojenské akce, organizaci armád a každodenní život vojáků, ale také vytvářela obraz o vojenské sféře, která byla v této době nezbytnou součástí politického a společenského života. Noviny nejen předkládaly aktuality o událostech na bojištích, ale i o širších aspektech vojenského fungování, jako je verbování, přesuny armádních jednotek, či technické inovace. Celkově lze konstatovat, že vojenské téma v novinách výrazně ovlivnilo dobové vnímání moci a stability, jak na úrovni jednotlivých států, tak i v rámci celé Evropy. V neposlední řadě je fascinující, jak některé zdánlivě marginální nebo bizarní příběhy dokázaly v těchto novinách odrážet vojenskou každodennost a lidskou stránku tohoto důležitého segmentu tehdejšího světa.

4.4. Politické události a rozhodnutí

Politická aktivita utvářela podobu státní správy, ovlivňovala vztahy mezi evropskými mocnostmi a měla přímý dopad na společenské i hospodářské poměry. Pražské poštovské noviny se kromě formálních aktů snažily zachytit i skryté politické procesy, jež předcházely klíčovému rozhodnutí. Jednání na nejvyšší úrovni často probíhala za zavřenými dveřmi, ale jejich dopady se projevovaly v oficiálních vyhlášeních, legislativních změnách i reakcích jednotlivých panovnických dvorů. Vyslanci sehrávali zásadní úlohu v mezinárodní politice – jejich působení na panovnických dvorech odráželo diplomatické spory, vznikající spojení i snahy udržet rovnováhu sil v Evropě. Významným aspektem politického života bylo i udílení úřadů a poct, které sloužilo nejen jako odměna za věrnost a zásluhy, ale také jako prostředek upevnění moci. Svým konečným počtem 317 sdělení zapsaných i v grafu č. 1 se jedná o nejpočetnější kategorii v naší sondě.¹²⁰

Zdaleka nejfrekventovanější skupinou zpráv byla politická jednání různého charakteru. V Českém postilionu se objevily záznamy o konferencích, o činnostech zemského sněmu, parlamentu či specifických rad. Po březnové smrti papeže roku 1724 se na královském dvoře ve Francii konaly časté konference, jejichž obsah zůstal zatajen. Občas je svou přítomností poctil i samotný panovník.¹²¹ Zprávy o podobných poradách vysokých představitelů se vyskytovaly v novinách napříč evropskými státy. Jedna taková v Anglii, o níž ale informovaly novinky z Haagu, řešila omezení mořských pirátů, kteří svými činy v oblasti Gibraltaru komplikovali místní obchod.¹²² Z Bruselu dorazila informace o schůzi politiků, ovšem zase bez přiblížení tématu, jež se při ní probíralo.¹²³ Postilion zaznamenal i dlouhá jednání polského krále se saskými zástupci, jejichž obsah však zůstal neznámý.¹²⁴ Ve stejném měsíci se polský monarcha účastnil i tajného setkání, kde byl přítomen britský vyslanec nesoucí zprávy od svého krále.¹²⁵

¹²⁰ Graf č. 1: Výsledný souhrn – početní a procentuální zastoupení jednotlivých kategorií.

¹²¹ 4. 4. 1724, 1–8, s. 2.

¹²² 22. 4. 1724, 1–8, s. 5.

¹²³ 25. 4. 1724, 1–8, s. 6.

¹²⁴ 6. 10. 1725, 1–8, s. 5.

¹²⁵ 20. 10. 1725, 1–4, s. 1.

O sněmech Postilion přinášel spíše povrchní informace. Zmínil například počátek sněmu v Düsseldorfu,¹²⁶ spekulace o možném vystoupení francouzského krále na polském sněmu, kde měl přednésti cosi o jistých zkonfiskovaných statcích,¹²⁷ nebo jednání ve Stockholmu, jejichž obsah zůstával přísně utajen.¹²⁸

Sdělení popisující činnost parlamentu se týkala jenom Francie a Velké Británie. Zprávy o schůzích britského byly mnohem častější. Panovník se zúčastnil jednoho zasedání a schválil několik legislativních opatření.¹²⁹ Parlament v Británii byl svědkem i hádky přítomných pánů, kteří se nemohli shodnout, jestli je moudré propustit loni naverbovaných čtyři tisíce mužů, za jejichž ušetřenou mzdu by se splatily některé dluhy.¹³⁰ V realizované sondě byla ale setkání britského parlamentu rovnou dvakrát odložena. Nejdříve v říjnu roku 1725¹³¹ a posléze i o rok později v prosinci roku 1726.¹³² Pražské poštovské noviny psaly i o jednáních francouzského parlamentu, byť v o dost menší míře. Například francouzská královna od něj při jedné z ceremoniích přijímala přání ke štěstí.¹³³ Donesla se i zpráva o pánovi, který při jednom z proběhlých zasedání pronesl prý výbornou řeč, jak tedy alespoň Postilion napsal ve svém vydání.¹³⁴

Královská rada ve Stockholmu se v říjnu 1725 scházela častěji, zejména po sdělení britského vyslance o náboženských záležitostech.¹³⁵ Ve Florencii se zase vrátil zpět ze svých cest tamní kníže, který po nich ihned svolal tajnou radu na prodiskutování několika novinek.¹³⁶ Tajné rady se pořádaly i v dalších zemích. Carevna je v tomto období svolávala častěji než dříve,¹³⁷ zatímco v Kodani se jich účastnil i dánský panovník.¹³⁸ Ve Vídni se konala rada za účasti císaře, který po jejím skončení udělil audience přítomným.¹³⁹

¹²⁶ 27. 10. 1725, 1–8, s. 7.

¹²⁷ Tamtéž, s. 5.

¹²⁸ 3. 12. 1726, 1–8, s. 7.

¹²⁹ 18. 4. 1724, 1–8, s. 5.

¹³⁰ 15. 4. 1724, 1–8, s. 4.

¹³¹ 13. 10. 1725, 1–8, s. 4.

¹³² 7. 12. 1726, 1–8, s. 7.

¹³³ 9. 10. 1725, 1–8, s. 6.

¹³⁴ 7. 12. 1726, 1–8, s. 5.

¹³⁵ 9. 10. 1725, 1–4, s. 4.

¹³⁶ 16. 10. 1725, 1–8, s. 4.

¹³⁷ 20. 10. 1725, 1–4, s. 2.

¹³⁸ 27. 10. 1725, 1–8, s. 8.

¹³⁹ 21. 12. 1726, 1–8, s. 1.

Noviny se pokoušely zachytit i činnost jednotlivých vyslanců působících na území jiných států, především tedy v informovanosti o tom, kam se zrovna nově jmenovaný legát měl zrovna vypravit pro výkon svého povolání. Císařovým pověřencem pro tuto činnost byl i hrabě Kounic, zemský hejtman na Moravě, vyslaný do Říma po smrti papeže, aby jej informoval o volbě nástupce Jeho Svatosti.¹⁴⁰ Jindy se zase psalo o přesunech nových legátů. Španělský dvůr přeložil svého vyslance z Londýna do Janova, odkud jeho předchůdce naopak zamířil do Haagu.¹⁴¹ O týden později se v Madridu očekával příjezd nového císařského vyslance.¹⁴² To samé platilo i pro Švédsko, kam měl naopak dorazit legát z Francie.¹⁴³ Český postilion zaznamenával především přesuny a jmenování vyslanců, zatímco podrobnosti jejich jednání či politických cílů zůstávaly opomenuty. Informace o pohybu vyslanců tak spíše naznačovaly, kde lze očekávat významné schůze, než aby přímo objasňovaly jejich obsah či výsledky. Tento vzorec platil pro všech 54 zaznamenaných případů v této kategorii.

Udílení úradů, titulů a poct se stalo další oblastí v této kategorii, kterou Postilion poměrně pravidelně svým předplatitelům předkládal. Například na Chrudimsku byl ustanoven nový hejtman, který svou pozici přijal složením přísahy.¹⁴⁴ O rok později byli čtenáři informováni hned o několika nástupech do úradů v českých zemích. Jednalo se o nástup několika měšťanů do úradu purkmistrů v tehdejších pěti pražských městech.¹⁴⁵ Jedním z ustanovených byl hejtman nad kompanii v Novém Městě.¹⁴⁶ Následně byli jmenováni noví purkmistři na Malé Straně a na Hradčanech.¹⁴⁷ Ve Španělsku král rozdával povýšení na několika vojenských pozicích.¹⁴⁸ Další úrady rozdával španělský panovník o rok později před Vánoci při příležitosti oslav svátku jeho manželky.¹⁴⁹ Nakonec ještě zpráva z dubna 1724, kdy císař ocenil služby hejtmanů tří pražských měst

¹⁴⁰ 11. 4. 1724, 1–8, s. 1–2.

¹⁴¹ 20. 10. 1725, 1–8, s. 2.

¹⁴² 27. 10. 1725, 1–8, s. 2.

¹⁴³ Tamtéž, s. 8.

¹⁴⁴ 8. 4. 1724, 1–4, s. 4.

¹⁴⁵ 23. 10. 1725, 1–4, s. 4.

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ 2. 10. 1725, 1–8, s. 4.

¹⁴⁹ 24. 12. 1726, 1–8, s. 3.

při jeho loňské korunovaci zasláním svých vyobrazení, jež byla osazená mnohými drahými diamantay.¹⁵⁰ Dohromady se v této tematické oblasti objevilo 51 sdělení.

Mezi těmi několika sděleními, která nebylo možné jednoznačně zařadit do tří dominantních kategorií, je například to spekulující o tom, že dřívější abdikace španělského krále na počátku roku 1724 vyvolala velké otázky a změny v Evropě, které by potenciálně mohly vést až k tomu, že i Francie v blízké budoucnosti získá nového krále.¹⁵¹

Politické dění, jak je zachyceno v Pražských poštovských novinách, ukazuje propojenost evropských mocností a dynastických zájmů. Noviny sice čtenářům nepřinášely hlubší analýzu jednotlivých událostí, ale prostřednictvím záznamů o jednáních, pohybu vyslanců a jmenování do úřadů naznačovaly klíčové mocenské posuny. Častá neúplnost informací – ať už v podobě anonymních diplomatických jednání či zamlčených závěrů takových schůzek – zároveň ilustruje uzavřenost tehdejších politických elit, pro niž byla veřejná kontrola minimální a přístup k rozhodovacím procesům značně omezený. Přesto i tato neúplná sdělení naznačují, že politická scéna první poloviny 18. století byla neustále v pohybu, formovaná nejen oficiálními rozhodnutími, ale i zákulisními diplomatickými hrami.

¹⁵⁰ 29. 4. 1724, 1–4, s. 3.

¹⁵¹ 1. 4. 1724, 1–8, s. 7.

4.5. Zprávy o habsburském dvoře

Informace o životě císařského dvora ve Vídni byly pochopitelně poměrně žádanými. Jejich vcelku časté zastoupení, tedy 97 zpráv a celkem 6,5 % z uskutečněné sondy, což máme k vidění i v grafu č. 1,¹⁵² demonstruje, že čtenáři pravděpodobně chtěli vědět o klíčových činech habsburské rodiny. Nejčastěji se zprávy o císařském dvoře objevovaly ve spojitosti s Vídní, z níž pocházelo 82 záznamů informujících konkrétně o životě na panovnickém dvoře. Pokud to porovnáme s tabulkou č. 2, tak zjistíme, že v uskutečněné sondě se necelé dvě třetiny zpráv, jež dorazily z Vídně, věnovalo činnosti panovnické rodiny.¹⁵³ To odpovídá faktu, že právě Vídeň byla sídelním městem monarchie a přirozeným centrem habsburského politického i společenského života.

Nejsledovanější činností byla účast jednotlivých představitelů panovnického rodu na různých náboženských obřadech. Tyto zprávy tvořily více než polovinu kategorie, konkrétně 51 záznamů. Čtenář se mohl dočíst o přítomnosti jednotlivých členů císařského rodu na mši či dalších pobožnostech,¹⁵⁴ případně o účasti několika členů rodiny na oslavách významných církevních svátků.¹⁵⁵ Nejčastěji se v souvislosti s těmito událostmi zmiňoval samotný císař, avšak značnou pozornost noviny věnovaly i ženským členkám habsburského rodu, zejména císařovně a arcivévodkyním.

Zajímavostí je, že zatímco císař se pravidelně účastnil veřejných bohoslužeb, tak habsburské dámy navštěvovaly také kláštery.¹⁵⁶ Velikonoční svátky přinesly zprávy o tradičních obřadech, při nichž panovník umyl nohy 12 mužům a následně je obdaroval jídlem a pitím, zatímco císařovna provedla obdobný akt s 12 ženami.¹⁵⁷ Historické prameny dokládají, že mytí nohou mělo své kořeny již ve středověkých ceremoniálech, kdy představovalo akt pohostinnosti a následně se proměnilo v pevně stanovený rituál. Tento každoroční rituál praktikovaný na Zelený čtvrtek, etablovaný např. Karlem V. a jeho následovníky, se stal symbolem osobní skromnosti a morální odpovědnosti, což bylo v době habsburské monarchie vnímáno jako klíčový prostředek k upevnění autority

¹⁵² Graf č. 1: Výsledný souhrn – početní a procentuální zastoupení jednotlivých kategorií.

¹⁵³ Tabulka č. 2 – Hlavní centra zpráv.

¹⁵⁴ 8. 4. 1724, 1–8, s. 1.

¹⁵⁵ 17. 12. 1726, 1–8, s. 1.

¹⁵⁶ 6. 10. 1725, 1–8, s. 1.

¹⁵⁷ 22. 4. 1724, 1–8, s. 2.

panovníka. Poprvé jej v českých zemích vykonával Ferdinand I. na Hradě už roku 1528. Tato událost získávala zvýšenou pozornost i mimo panovnický dvůr. Hojně ji popisovaly vídeňské noviny, z nichž ostatně *Postilion* podrobnosti přebíral a následně vydával. Jedinci, jež se měli stát aktéry této ceremonie, byli pečlivě vybíráni podle věku (přednost měli starší) a také podle toho, jestli netrpěli nakažlivými nemocemi.¹⁵⁸

Další častou tematickou oblastí byly lovecké výpravy Karla VI., které noviny odrážely jako pravidelnou součást jeho života. Tato aktivita se v novinách objevovala prakticky každý týden. V říjnových vydáních se konkrétně uvádělo, že panovník lovil poblíž své rezidence Favorita černou zvěř, jeleny, zajíce, bažanty a další ptactvo.¹⁵⁹ Naproti tomu v dubnových vydáních bylo loveckých zpráv méně, avšak bylo zaznamenáno, že císaře doprovázel František Štěpán Lotrinský¹⁶⁰, budoucí manžel Marie Terezie. Pokud zrovna nevyjížděl na lov, trávil panovník čas střelbou na terč v zahradách Favority.¹⁶¹

Tato frekvence zpráv naznačuje, že císařovy lovecké aktivity mohly být pro čtenáře zajímavým tématem, které odráželo nejen jeho záliby, ale i tradici aristokratického volného času. Dle dobových svědectví různých vyslanců ve Vídni se Habsburkové dali zařadit mezi aktivní a velmi dobré lovce. Některé výpovědi uváděly, že se jednalo o jedinou skutečnou zábavu na císařském dvoře. Leopold I., otec Karla VI., prý vyhradil na tyto aktivity velkou peněžní částku. Vídeňské noviny o několik let později informovaly čtenáře i třeba o sokolnictví, jež císař rád praktikoval.¹⁶² Celkově bylo loveckým a rekreačním aktivitám Karla VI. věnováno 20 zpráv.

Byť musel být habsburský panovník nesporně politicky aktivní, v *Postilionu* se o jeho audiencích či zasedáních tajné rady příliš nepsalo. Celkově bylo těchto zpráv pouze 9, což naznačuje, že noviny se v tomto období spíše zaměřovaly na reprezentativní než na administrativní funkce panovníka.

¹⁵⁸ J. HRBEK, *Christomimésis*, s. 45–54.

¹⁵⁹ 23. 10. 1725, 1–8, s. 1.

¹⁶⁰ 1. 4. 1724, 1–8, s. 1–2.

¹⁶¹ 16. 10. 1725, 1–8, s. 1.

¹⁶² *Habsburkové 1526–1740*, s. 589–590.

V 18. století císař Karel VI. upevnil světskou moc nad církevními soudy v otázkách kacířství, což vyvolalo napětí mezi státem a církví a ovlivnilo průběh rekatolizace,¹⁶³ avšak toto napětí bylo v letech 1620-1740 vyváženo spoluprací obou institucí na budování katolického prostředí, která vedla k rozvoji barokní zbožnosti, a teprve s nástupem osvícenství a změnou společenského klimatu se státu otevřela cesta k mnohem výraznějšímu ovládnutí katolické církve.¹⁶⁴

Několik zpráv bylo věnováno Marií Alžbětě, sestře Karla VI. a místodržitelce rakouského Nizozemí, která se po návštěvě Vídně vracela do oblasti svého působení. Zprávy zachycovaly její cestu i slavnostní přijetí v jednotlivých městech, což ukazuje na důležitost symbolické prezentace panovnického rodu na veřejnosti. Právě odsud pocházely v této kategorii i další města mimo Vídeň.

Velkou pozornost vzbudilo očekávání narození císařského potomka v dubnu 1724. Ačkoliv se v novinách spekulovalo o narození následníka trůnu, nakonec bylo oznámeno, že se narodila dcera Marie Magdaléna.¹⁶⁵ Tato událost byla zaznamenána nejen ve Vídni, ale i v několika dalších evropských městech. O následných oslavách a křtu, na který dorazili významní šlechtici, informovala celá řada zpráv.¹⁶⁶ Stalo se to osm let po narození Leopolda Jana, jediného císařova syna, který se však dožil jen několika málo měsíců. Po jeho smrti se pak císařskému páru narodily dcery Marie Terezie (1717) a Marie Anna (1718). Je tedy patrné, že se Karel VI. se svou chotí dlouho pokoušeli o narození mužského nástupce.¹⁶⁷

Další zmínky se týkaly například charitativních aktivit habsburských arcivévodkyň, které v dubnu 1724 navštívily vídeňský špitál a poskytly pomoc pacientům.¹⁶⁸ Rovněž se objevovaly zprávy o narozeninových oslavách panovnické rodiny – vdova po Josefu I. slavila v dubnu 1724,¹⁶⁹ zatímco říjnová vydání 1725 informovala o pompézních oslavách narozenin samotného Karla VI.¹⁷⁰

¹⁶³ Jiří MIKULEC a kol., *Církev a společnost*, s. 85.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 88.

¹⁶⁵ 4. 4. 1724, 1–8, s. 1.

¹⁶⁶ 15. 4. 1724, 1–8, s. 1–2.

¹⁶⁷ P. BĚLINA – J. KAŠE – J. MIKULEC – I. VESELÁ – V. VLNAS, *Velké dějiny IX*, s. 94.

¹⁶⁸ 11. 4. 1724, 1–8, s. 1.

¹⁶⁹ 29. 4. 1724, 1–8, s. 1.

¹⁷⁰ 9. 10. 1725, 1–8, s. 1.

Zprávy často zaznamenávaly i cesty císařovy rodiny. Například v říjnu 1725 se v novinách objevila informace o plánovaném přesunu dvora do hofburgské rezidence v souvislosti se změnou ročního období.¹⁷¹ Zmínky o císařských cestách do Uher či dalších oblastí říše ukazují na mobilitu panovnického dvora a jeho strategické návštěvy různých regionů.¹⁷²

Z analýzy této kategorie zpráv je patrné, že Pražské poštovské noviny odrážely především reprezentativní a ceremoniální aspekty života habsburského dvora. Největší pozornost byla věnována účasti panovníka a jeho rodiny na náboženských obřadech a tradičních rituálech, které zdůrazňovaly jejich spojení s katolickou církví. Lovecké výpravy Karla VI. byly pravidelně zaznamenávány. Naproti tomu politická agenda císaře zůstávala v novinách spíše v pozadí. Očekávané události, jako narození potomka nebo významné cesty členů habsburského rodu, rovněž nacházely své místo ve zpravodajství, čímž se potvrzuje, že noviny plnily i funkci šíření informací o dvorském životě mezi širší veřejnost.

¹⁷¹ 30. 10. 1725, 1–8, s. 2.

¹⁷² 13. 10. 1725, 1–8, s. 1.

4.6. Evropské dvory a diplomacie mimo habsburský dvůr

Dění v životech panovnických rodin a diplomatické události tvořily významnou součást zpráv v Pražských poštovských novinách. Zatímco některé panovnické dvory byly sledovány pravidelně a podrobně, jiné se objevovaly spíše okrajově. Diplomacie pak zahrnovala nejen alianční jednání a řešení sporů mezi mocnostmi, ale také běžné aktivity vyslanců, pohyb kurýrů a oficiální ceremonie. Zpravodajství odhaluje, které mocnosti byly předkládány čtenářům nejčastěji a jakou roli hrály diplomatické vztahy v tehdejší Evropě.

Nejfrekventovaněji zastoupeným dvorem se stal ten francouzský soustředěný okolo královské rodiny Ludvíka XV. Nejprve se psalo o plánované svatbě knížete z Orléans s bádenskou kněžnou,¹⁷³ kvůli níž bylo v královském paláci postaveno několik nových a nákladných pokojů.¹⁷⁴ Plánovaný sňatek se v pozdějších výtiscích Postilionu nevyhnul spekulacím o tom, že ze strany Ludvíka I. Orleánského zájem o toto spojení slábne a nejspíš o ně ani nestojí.¹⁷⁵ Nakonec se vše ale domluvilo a kníže z Orléans si pro svou budoucí partnerku měl dojet až k lotrinským hranicím.¹⁷⁶ Dále se psalo i o vstupu do manželství francouzského krále, jehož plánovaná svatba s Marií Lesczyńskou proběhla česky psanými novinami už na konci dubna roku 1724, byť s jistými pochyby o tom, že vše se nakonec uskuteční.¹⁷⁷ Noviny se věnovaly i osobním aktivitám královského majestátu. Například o lovecké výpravě krále, po níž jeden z knížat neúspěšně navrhl, že by se měli pravidelněji dodávat k těmto příležitostem koně, neboť jich při lovu umírá nemalé množství.¹⁷⁸ Při dalším honu Ludvíka XV. s orleánským knížetem došlo ke zranění druhého jmenovaného kvůli splašení jeho koně, po němž z něj spadl a přivodil si zranění hlavy. Vše ovšem „vyřešilo“ pouštění žilou.¹⁷⁹ Lov byl velkou součástí života tamního královského dvora, jelikož se ke konci listopadu 1726 pořádala velká akce ve Fontainebleau pro všechny královi příbuzné.¹⁸⁰ Pár dnů nato si

¹⁷³ 1. 4. 1724, 1–8, s. 4.

¹⁷⁴ 8. 4. 1724, 1–8, s. 5.

¹⁷⁵ 15. 4. 1724, 1–8, s. 5.

¹⁷⁶ 18. 4. 1724, 1–8, s. 5.

¹⁷⁷ 29. 4. 1724, 1–8, s. 4.

¹⁷⁸ 15. 4. 1724, 1–8, s. 3–4.

¹⁷⁹ 23. 10. 1725, 1–8, s. 8.

¹⁸⁰ 10. 12. 1726, 1–8, s. 7.

král uspořádal další leč skromnější povyražení.¹⁸¹ Jedna z bývalých francouzských královen se zavázala účastnit osmi mší svatých a stejnou povinnost uložila i svým nástupkyním. Není zde blíže specifikováno, která předchůdkyně Marie Leszczyňské tento závazek učinila, ale i přesto jej choť Ludvíka XV. inkognito splnila.¹⁸² Samozřejmostí jsou i oznámení o cestách královského páru. Ať už se v Postilionu objevily informace o častých přesunech do Versailles, kde král poskytoval audience,¹⁸³ nebo o plánované trase krále do Compiègne, zatímco královna měla využívat lázně v Bourbonu.¹⁸⁴ Celkem bylo francouzskému dvoru věnováno 39 zpráv.

O něco méně byly předplatitelům předkládány zprávy z života pruského krále. Zde se především sdělovalo, kde se Jeho Výsost a další členové panovníkovy rodiny pohybovali. Kupříkladu o cestě Fridricha Viléma I. do Braniborska, odkud měl dále zamířit do Štětína. Bližší důvod této návštěvy ovšem není specifikován.¹⁸⁵ Či o podrobnějším popisu cesty Jeho Královské Výsosti za britským panovníkem, tedy jeho tchánem.¹⁸⁶ Výjimečnějšími se stala oznámení o konkrétních činnostech pruského dvora. Například se držel smutek kvůli úmrtí matky pruské královny, jenž by měl trvat až půl léta.¹⁸⁷ Či sdělení o mnohých konferencích, jimiž trávil Fridrich Vilém I. čas v Berlíně.¹⁸⁸ Dohromady se jednalo o 16 zpráv.

Stejným počtem disponoval v realizované sondě i dvůr cara a carevny. V měsících během roku 1724 uskutečněné sondy se jednalo o dvůr cara Petra I., který však umřel na začátku roku 1725.¹⁸⁹ Po něm se postavila na dva roky do čela této říše carevna Kateřina I.¹⁹⁰ Vládnoucí carský pár v březnu roku 1724 vyrazil do Olonice, kde oba pili minerální vodu,¹⁹¹ a poté se vydali na korunovací carevny do Moskvy.¹⁹² Carevna se během roku 1725 zúčastnila i několika bohoslužeb.¹⁹³ V témže měsíci byla

¹⁸¹ Tamtéž.

¹⁸² 27. 10. 1725, 1–8, s. 3.

¹⁸³ 21. 12. 1726, 1–8, s. 4.

¹⁸⁴ Tamtéž.

¹⁸⁵ 22. 4. 1724, 1–8, s. 6.

¹⁸⁶ 9. 10. 1725, 1–4, s. 1–2.

¹⁸⁷ 10. 12. 1726, 1–4, s. 2.

¹⁸⁸ 17. 12. 1726, 1–4, s. 2.

¹⁸⁹ M. ŠVANKMAJER – V. VEBER – Z. SLÁDEK – V. MOULIS, *Dějiny Ruska*, s. 146–147.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 149.

¹⁹¹ 25. 4. 1724, 1–4, s. 2.

¹⁹² 25. 4. 1724, 1–4, s. 3.

¹⁹³ 13. 10. 1725, 1–4, s. 2.

přítomna i slavnostnímu přenesení ostatků významného něvského knížete na nové blíže neurčené místo.¹⁹⁴ Ve stejném vydání Českého postilionu se psalo i o tom, že mladý carevič by si měl vzít nejmladší dceru carevny a stát se tak novým následníkem tohoto impéria.¹⁹⁵ Na konci roku 1726 navštívil Kateřinu I. císařský vyslanec z Vídně, který u ní měl audienci a další den od ní obdržel jako dar pěkný kožich.¹⁹⁶

O jeden záznam méně než u pruského a ruského dvora bylo zapsáno sdělením z Madridu, tedy 15. Jeho Výsosti zde přišla zpráva z Francie, na niž obratem odpověděl.¹⁹⁷ Bylo domluveno i zasnoubení mezi portugalskou a španělskou královskou rodinou.¹⁹⁸ Ve stejném čísle se psalo o papežově snaze usmířit španělský a francouzský dvůr kvůli probíhanému napětí mezi oběma zeměmi.¹⁹⁹ Spor byl dále řešen i při velké konferenci a především díky zásahu Jeho Svatosti byla naděje, že by se mohly roztržitosti vyřešit bez boje.²⁰⁰ Už asi nepřilíš překvapivě, ale i tentokrát byli čtenáři informováni o pobytu královského dvora. Ten se v té době přesunul do San Ildefonsa, jak noviny zaznamenaly.²⁰¹ Za pozornost stojí také zpráva o španělském králi, jenž poslal netradiční dar – několik pěkných koní z Andalusie – císaři do Vídně.²⁰²

Možná trochu překvapivě je dalším místem v pořadí Dánsko. Z Kodaně jsme nasbírali v naší sondě 13 zpráv. V hlavním městě se roku 1724 otevřela nová budova vrchního soudu, ovšem bez přítomnosti nemocného krále, který by měl toto místo navštívit až po svém plném uzdravení.²⁰³ Podobnou akci vykonal dánský panovník i v září roku 1725, během něž si prohlédl pokrok stavby nového zámku.²⁰⁴ Jeho Veličenstvo trávil hodně času v královském paláci Fredensborg, ve kterém jej jednou navštívil i jeho syn.²⁰⁵

¹⁹⁴ 16. 10. 1725, 1–4, s. 3.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 3–4.

¹⁹⁶ 28. 12. 1726, 1–4, s. 2–3.

¹⁹⁷ 15. 4. 1724 1–8, s. 3.

¹⁹⁸ 9. 10. 1725, 1–8, s. 5.

¹⁹⁹ Tamtéž.

²⁰⁰ 20. 10. 1725, 1–8, s. 2.

²⁰¹ 16. 10. 1725, 1–8, s. 5.

²⁰² 27. 10. 1725, 1–8, s. 2.

²⁰³ 11. 4. 1724, 1–4, s. 1.

²⁰⁴ 13. 10. 1725, 1–4, s. 2–3.

²⁰⁵ 29. 4. 1724, 1–4, s. 2.

Deset sdělení se do Postilionu dostalo i z Velké Británie. Král Jiří II. jednou obdaroval svou pruskou princeznu krásnými záclonami, jež prý sám vyráběl.²⁰⁶ Princ z Walesu se oddával lovu bažantů a koroptví.²⁰⁷ Podobně jako v předešlých případech, tak i zde se hlásil pohyb královského dvora, například do paláce svatého Jakuba.²⁰⁸

Osm zpráv dorazilo z Polska. Jednalo se o dopisování polského krále s jeho britským protějškem,²⁰⁹ jednání s tamní šlechtou o ne blíže popsáném memoriálu²¹⁰ či výroku Jeho Výsosti, že hodlá sledovat a zajistit všeobecné dobro.²¹¹

Šest sdělení se objevilo i ze Stockholmu. Mluvílo se o plánované návštěvě německých zemí, jež prozatím nevypadá realizovatelně kvůli spojení s Ruskem, v němž se vyskytovalo určité napětí²¹² či o návštěvě a rozptýlení nedávno ovdovělé meklenburské kněžny, sestry švédského krále, pro níž se snažil panovník vymýšlet co nejrůznější aktivity.²¹³

Posledními dvěma regiony v tomto výčtu jsou Portugalsko a Turecko. Pět informací z Portugalska řešily plánovanou svatbu se španělským dvorem, jež vedla k výměně obrazů královských dětí²¹⁴ nebo třeba o návštěvu křišťálové fabriky králem s infantem a infantkou.²¹⁵ V Konstantinopoli obě sdělení popisovala provdání dcer sultána.²¹⁶ Dohromady posbíraly zprávy ze všech dvorů napříč Evropou 130 oznámení.

Druhou a taktéž velmi dominantní oblastí bylo vše, co se týkalo diplomacie. Souhrnně se jednalo o 67 záznamů. Pokrývaly několik typů informací. Pro příklad řešení různých sporů jako byl konflikt dvou knížat z Limburku²¹⁷ či jednu nekonkretizovanou aféru britského vyslance, jež se dostala až k polskému a britskému dvoru.²¹⁸ Další oblastí byly domnělé či skutečné aliance. Například se spekulovalo, že Evropa se roku

²⁰⁶ 4. 4. 1724, 1–8, s. 4.

²⁰⁷ 20. 10. 1725, 1–8, s. 4.

²⁰⁸ 7. 12. 1726, 1–8, s. 7.

²⁰⁹ 9. 10. 1725, 1–4, s. 2.

²¹⁰ 13. 10. 1725, 1–8, s. 8.

²¹¹ Tamtéž.

²¹² 22. 4. 1724, 1–4, s. 2.

²¹³ 23. 10. 1725, 1–4, s. 4.

²¹⁴ 2. 10. 1725, 1–8, s. 5.

²¹⁵ Tamtéž.

²¹⁶ 9. 10. 1725, 1–4, s. 3.

²¹⁷ 4. 4. 1724, 1–4, s. 2.

²¹⁸ 13. 10. 1725, 1–8, s. 8.

1725 v podstatě rozdělila na dva bloky – Velká Británie, Francie a Prusko proti Rakousku a Španělsku.²¹⁹ Nebo o potenciálním spojení mezi Španělskem, Rakouskem a Portugalskem.²²⁰ Spadá sem i práce různých kurýrů a legátů, o nichž byl počet zpráv poměrně velký, ale všechny případy logicky neinformovaly detailně o obsahu jejich poselství a úkolech, jako třeba v případě hannoverského kurýra.²²¹ Život diplomatů v období raného novověku byl o něco složitější než v dnešní době, neboť většinou nebyly k dispozici budovy ambasad, a tak si každý takový vyslanec musel obydlí zajistit sám. Nejčastěji sahalo po možnosti pronájmu, vlastní byty si v lokalitě pracoviště kupovali málokdy. Někdy se dokonce domluvili se svým předchůdcem a dům si po nich pronajali.²²²

Zatímco údaje o evropských dvorech často zachycovaly konkrétní události, vztahující se k panovnickým rodinám, jejich životnímu stylu či cestám, diplomatické události bývaly v Pražských poštovských novinách obvykle prezentovány stručněji. Mnohá diplomatická sdělení se omezovala na popisy o probíhajících jednáních, pohybu vyslanců nebo doručení listů mezi panovníky, aniž by obsahovala podrobnější informace o jejich obsahu či výsledcích. Tento rozdíl lze pravděpodobně přisuzovat nejen povaze samotné diplomacie, která se často odehrávala za zavřenými dveřmi, ale také záměru novin informovat spíše o viditelných aspektech politického života než o složitých zákulisních vyjednáváních.

Několik oznámení se nevešlo ani do jednoho z převládajících tematických okruhů. Například zpráva o příjezdu jistého indiánského prince z Ameriky, který má svou zem na druhé straně Mississippi, do Evropy.²²³ Či o daru jistého prince Radživila, jenž jednomu z francouzských kardinálů, u něhož před jistým časem přebýval, věnoval několik tureckých koní i s vytkanými dekami pro ně na zimu či léto.²²⁴ Podobná je i informace o mladém Turkovi, mylně některými považovaného za syna sultána, který přijel za pruským králem a jeho jménem mu přivezl jako dar několik koní.²²⁵

²¹⁹ 27. 10. 1725, 1–8, s. 6.

²²⁰ Tamtéž, s. 3.

²²¹ 16. 10. 1725, 1–8, s. 7.

²²² V. BŮŽEK – R. SMÍŠEK (eds.), *Habsburkové 1526–1740*, s. 581–582.

²²³ 20. 10. 1725, 1–8, s. 4.

²²⁴ 10. 12. 1726, 1–8, s. 7.

²²⁵ 30. 10. 1725, 1–4, s. 3.

Dvorské zprávy nabízely detailní pohled na osobní život panovníků, jejich sňatky, ceremoniály či cesty, zatímco diplomatické informace se omezovaly na stručné záznamy o jednáních a formálních aspektech mezinárodních vztahů. Výrazněji se ukázalo postavení francouzského dvora jako centra evropské politiky, ale pozornost byla věnována i jiným panovnickým domům. Rozdílná míra podrobnosti mezi dvorskými a diplomatickými sděleními patrně naznačuje, že zatímco každodenní život vládců byl nejspíše vnímán jako atraktivní a hodný zájmu, diplomatická jednání byla pro čtenáře prezentována spíše v podobě strohých faktických oznámení.

4.7. Kulturní a společenské události

Výsledný počet 124 sdělení zapsaných i v grafu č. 1²²⁶ jasně odrážel, že Postilion hlášení o těchto událostech svým předplatitelům poměrně pravidelně předkládal a hlásil nejčerstvější dění ve veřejném životě. Rozpětí měst, ze kterých tyto akce byly do Prahy přebírány, je poměrně rozsáhlé. Čtením Českého postilionu si tedy lidé mohli utvořit vcelku rozsáhlý obrázek o nejaktuálnějších akcích nejen v habsburské monarchii, ale přímo po celé Evropě.

Tím nejdominantnějším typem zpráv z oblasti společenského a kulturního dění byly jednoznačně informace o slavnostech a akcí všeho druhu. Například v období Velikonoc do Prahy dorazilo sdělení o konci zdařilých maškarních a masopustních veselostí až z Ruska.²²⁷ V Praze se naopak k Velkému pátku zahrálo křesťanské divadlo.²²⁸ Naproti tomu se v Londýně hojně mluvilo o tom, že během dubna 1724 získávaly na popularitě satirické hry, které tam pronikaly z Nizozemí.²²⁹ O kulturní obohacení nebyla ochuzena ani Vídeň, kde v témže měsíci společnost zasáhla nová opera, jejíž jméno sice není zmíněno, ale prý byla hojně diskutována.²³⁰ Velmi často se v Postilionu zmiňovala svatba francouzského krále Ludvíka XV. s Marií Lesczyńskou, neboť spousta vysoce postavených lidí ve službách Francie napříč Evropou pořádala nejrůznější oslavy, jež měly tuto impozantní ceremonii opěvovat. Ať už tak učinil šlechtic v Miláně, který si k této příležitosti nechal vyzdobit své tamní obydlí a následně v něm pořádal radovánky,²³¹ či legát ve Florencii, jenž razil podobný postup jako jeho milánský protějšek,²³² nebo francouzský kardinál v Římě, který nechal vyzdobit jedno z náměstí, na němž žili i Španělé, což vzhledem k tehdejšímu napětí mezi těmito zeměmi vyvolávalo nemalé pozdvižení, až dokonce došlo k roztržkám.²³³ Výčet tohoto typu zpráv by doopravdy mohl ještě výrazněji pokračovat. Na Královéhradecku zase došlo k radostné slavnosti v Katedrále sv. Ducha. Oslavovalo se 50. výročí kněžství

²²⁶ Graf č. 1: Výsledný souhrn – početní a procentuální zastoupení jednotlivých kategorií.

²²⁷ 4. 4. 1724, 1–4, s. 3.

²²⁸ 11. 4. 1724, 1–4, s. 4.

²²⁹ 22. 4. 1724, 1–8, s. 5.

²³⁰ 29. 4. 1724, 1–8, s. 1.

²³¹ 2. 10. 1725, 1–8, s. 3.

²³² Tamtéž, s. 4.

²³³ 9. 10. 1725, 1–8, s. 4.

Eliáše, apoštolského notáře. Oslava se konala v den výročí posvěcení katedrály a zúčastnili se jí nejen významní církevní hodnostáři a šlechtici, ale i velké množství lidu.²³⁴ Velmi významnými okamžiky byly i svátky svatých. Například den svaté Alžběty byl v Bruselu velmi oslavován.²³⁵ Asi nepřekvapí, že ve Francii vzbudil největší odezvu den sv. Ludvíka, tedy svátek krále, který byl ctěn i Francouzi žijícími v Lisabonu.²³⁶ Ke konci roku 1726 skládalo své sliby nové vedení Pražské univerzity.²³⁷ Celkově bylo do této kategorie zařazeno 54 zpráv, což je skoro polovina z celku mapujícího kulturní a společenské události.

Samostatným druhem sdělení je i 16 zpráv pocházejících pouze z Prahy. Skoro na konci všech novinových výtisků, jež čtenářům poskytovaly informace přímo z matky měst, je seznam všech pánů, kteří do metropole českého království od posledního vydání novin buď přijeli, nebo z ní naopak odjeli. Tento typ pravidelného hlášení o příjezdech a odjezdech pánů, zveřejňovaný v Pražských poštovských novinách, představuje dle mého názoru fascinující vhled do politického a sociálního života městské elity v 18. století. Tato frekventovaná sdělení byla pravděpodobně velmi důležitá pro tehdejší odběratele, kteří měli zájem o pohyb vlivných osob, a to nejen v rámci Prahy, ale i širšího politického prostoru habsburské monarchie. Zveřejňování těchto hlášení mohlo mít několik funkcí – jednak udržovalo předplatitele informované o důležitých návštěvách nebo změnách ve městě, ale zároveň mohlo sloužit i jako nástroj pro posílení určitého společenského a politického řádu. Takové zprávy poskytovaly nejen faktografické informace, ale i určitou symboliku a prestiž. Příjezdy významných osobností do Prahy či jejich odjezdy mohly odrážet nejen politickou roli, ale také společenské postavení a s tím související význam setrvání ve městě. Nakonec můžeme tedy říci, že pravidelný výskyt těchto seznamů byl záměrně zaveden, aby čtenářům poskytl informovanost o něčem, co pro ně bylo důležité.

Dopravdy velké množství zpráv bylo velmi různorodého druhu a nešlo z nich tak jednoznačně vytvořit souhrnnou skupinku, neboť pro ně nebyl společný jmenovatel,

²³⁴ 27. 10. 1725 1–4, s. 3.

²³⁵ 3. 12. 1726, 1–8, s. 8.

²³⁶ 20. 10. 1725, 1–8, s. 3.

²³⁷ 17. 12. 1726, 1–4, s. 2–3.

ale ani mi nepřišlo vhodně zařadit je do jedné ze dvou dominantních kategorií. Jednalo se třeba o pohyb lodí, které dorazily do některého města, například v Janově,²³⁸ Lisabonu,²³⁹ Marseille, kde loď dopravila vysvobozené a vykoupené křesťany,²⁴⁰ či v Livorně, v níž některé anglické lodě hodlaly přečkat zimu.²⁴¹ Čtenář byl informován i o ceremoniích šlechticů jako třeba během zimy v Praze.²⁴² Zajímavou zprávou bylo sdělení o proběhnutí tažení losů do již 41. loterie zdejší orientální kompanie ve Vídni.²⁴³ Vítězům bylo v následných týdnech vyplaceno 105 tisíc zlatých.²⁴⁴

Zprávy o kulturních a společenských událostech v *Pražských poštovských novinách* byly odběratelům předkládány vcelku pravidelně. Nejvíce se objevovaly informace o slavnostech, svátcích a příjezdech významných osobností, které pravděpodobně odrážely nejen politické, ale i kulturní trendy té doby. Tyto zprávy měly pro celý čtenářský okruh Postilionu nejen informativní hodnotu, ale také symbolický význam, posilovaly jejich pocit propojení s širším politickým a kulturním prostředím monarchie a Evropy. Celkově tak noviny nejen skládaly, ale i přibližovaly aktuální kulturní dění a posilovaly kulturní výměnu mezi evropskými metropolemi.

²³⁸ 25. 4. 1724, 1–8, s. 3.

²³⁹ Tamtéž, s. 4.

²⁴⁰ 13. 10. 1725, 1–8, s. 3.

²⁴¹ 7. 12. 1726, 1–8, s. 3.

²⁴² 17. 12. 1726, 1–4, s. 3–4.

²⁴³ 17. 12. 1726, 1–8, s. 2.

²⁴⁴ 21. 12. 1726 1–8, s. 2.

4.8. Ekonomika a obchod

Obchodní aktivity představovaly jednu z klíčových oblastí, jíž se věnovaly Pražské poštovské noviny. Síť obchodníků na souši i na moři vytvářely dynamické prostředí, v němž docházelo k významným obchodním transakcím, politickým dohodám nebo konkurenčním střetům. Čtenáři se dozvídali o sporech mezi společnostmi, panovnických regulacích i dramatických výkyvech na trzích. Obchod byl hospodářskou záležitostí, stejně jako nástrojem politického vlivu. Informace často prokazovaly i vliv válečných konfliktů na obchod nebo snahy jednotlivých zemí ovládnout strategické trasy a suroviny. Mocenské soupeření mezi evropskými státy se tak často odehrávalo nejen na bitevním poli, ale i v obchodních přístavech a tržních síních. Jak ukazuje i tabulka č. 1, celkově se o této tématice v naší sondě objevilo 102 záznamů.

Nejvíce zpráv se týkalo obchodu a činnosti obchodních společností, celkem 46. Obě tematické oblasti byly zastoupeny shodně třiatvaceti záznamy. Východoindické společnosti hrály klíčovou roli v evropském obchodě a současně šlo i o nástroje pro koloniální expanzi, přičemž jejich prosperita byla pro panovníky zásadní. O jejich výsledky tamní monarchové velmi dbali. Dokladem toho je příspěvek v Postilionu, který popisoval francouzského krále a jeho neblíže sepsanou snahu o zajištění co největší úrovně jeho východoindické společnosti.²⁴⁵ Z Bruselu dorazilo sdělení o hlavním shromáždění „direktorů místní kompanie“.²⁴⁶ O rok později tito direktorové stvrdili kupeckou dohodu mezi císařem a španělským králem.²⁴⁷ Jedna britská námořní společnost plánovala v příštím roce vyslat 40 šífů na lov velryb.²⁴⁸ Ve Španělsku údajně kolovala informace, že král hodlá kupecký obchod Východoindické společnosti přesunout do Sevilly,²⁴⁹ což noviny potvrdily o týden později zprávou od císařského vyslance.²⁵⁰ Během zimy roku 1726 se v Londýně pracovalo na nových válečných lodích, jež by doplnily flotily pro kupeckou kompanii orientovanou na obchod v Indii.²⁵¹

²⁴⁵ 18. 4. 1724, 1–8, s. 5.

²⁴⁶ Tamtéž, s. 6.

²⁴⁷ 2. 10. 1725, 1–8, s. 6.

²⁴⁸ 6. 10. 1725, 1–8, s. 5.

²⁴⁹ 20. 10. 1725, 1–8, s. 3.

²⁵⁰ 27. 10. 1725, 1–8, s. 2.

²⁵¹ 3. 12. 1726, 1–8, s. 6.

V prosinci 1726 vyplul z Paříže do Indie jedna loď, další měla následovat o týden později.²⁵² Závěrem dorazilo z Francie sdělení o tom, že akcie tamní Východoindické společnosti začaly v poslední době klesat.²⁵³

Co se týká obchodních akcí, tak noviny informovaly třeba o nové výpravě do Guinejského zálivu, kterou organizovalo Portugalsko a Anglie s ní neměla problém.²⁵⁴ V Londýně se na počátku dubna 1724 prodalo zkonfiskované zboží bývalých „direktorů tamní kompanie“, aniž by se důvod zabavení majetku více rozebíral.²⁵⁵ V téže době zároveň začali Francouzi nakupovat více koní od Židů.²⁵⁶ Ve Finsku zase klesla kvůli velkému počtu ryb a zvěře cena obou komodit.²⁵⁷ V říjnu 1725 španělský dvůr nařídil svým poddaným přerušit obchod s francouzskými kupeckými loděmi. Jako důvod se v Českém postilionu uvádí rostoucí napětí mezi oběma zeměmi, i když to nevypadá, že by v blízké době Madrid chystal jakoukoliv akci.²⁵⁸ Z Říma přišla zpráva, že kardinál Albani zakoupil za 16 600 stříbrných palác, přičemž v té době pobýval v Umbrii a věnoval se zakládání knihovny.²⁵⁹ Noviny informovaly také o frankfurtském výročním trhu, jenž proběhl bez komplikací, a po jeho skončení se obchodníci postupně vraceli domů.²⁶⁰ V prosinci napsal Postilion i o vysoké ceně velmi dobrého vína z Uher.²⁶¹ A nakonec oznámení o tom, že španělský král vydal k závěru roku 1726 patent zakazující dovoz a používání cizího sukna.²⁶²

Mezi zprávami, které nezapadaly do hlavních kategorií, se objevily i zmínky o nalezištích cenných surovin. Kupříkladu do Janova byla vyslaná skupina osmi havířů, aby na příkaz samotného císaře na některých místech těžili zlatou rudu.²⁶³ Naopak v Alpách, na půdě knížete savojského, se našlo několik rud cenných kovů.²⁶⁴ Jinde zase kněžna z Hannoveru dostala 25 tisíc zlatých za to, že skrze její půdu v Normandi povede

²⁵² 17. 12. 1726, 1–8, s. 6.

²⁵³ 21. 12. 1726, 1–8, s. 4.

²⁵⁴ 1. 4. 1724, 1–8, s. 5.

²⁵⁵ 4. 4. 1724, 1–8, s. 4.

²⁵⁶ 18. 4. 1724, 1–4, s. 4.

²⁵⁷ 25. 4. 1724, 1–4, s. 1.

²⁵⁸ 6. 10. 1725, 1–8, s. 3.

²⁵⁹ 9. 10. 1725, 1–8, s. 3.

²⁶⁰ 16. 10. 1725, 1–8, s. 8.

²⁶¹ 10. 12. 1726, 1–4, s. 3.

²⁶² 21. 12. 1726, 1–8, s. 3.

²⁶³ 31. 12. 1726, 1–8, s. 5.

²⁶⁴ 18. 4. 1724, 1–4, s. 3.

kanál.²⁶⁵ A na závěr ještě informace z Benátek, o níž Postilion psal. Bylo zde úředně spáleno velké množství cizozemského zboží, které podléhalo přísnému zákazu dovozu.²⁶⁶

Ekonomické zpravodajství v Pražských poštovských novinách ukazuje nejen rozsáhlost obchodních sítí, ale i jejich propojení s politickými a diplomatickými záležitostmi. Rivalita mezi mocnostmi se odrážela v obchodních společnostech, zatímco regulace a tržní zásahy odrážely snahu vládnoucích elit kontrolovat hospodářství. Neméně významná byla i infrastruktura a těžba surovin, jež posilovaly hospodářství a zároveň zvyšovaly strategickou sílu jednotlivých států.

²⁶⁵ 16. 10. 1725, 1–8, s. 6.

²⁶⁶ 30. 10. 1725, 1–8, s. 5.

4.9. Kriminalita a právo

Hlášení o kriminalitě a právu představovala důležitou součást zpravodajství Pražských poštovských novin, neboť čtenářům poskytovala vhled do fungování tehdejšího právního systému a společenských norem. Tato kategorie se týkala událostí, které odrážely, jak společnost reagovala na trestné činy a porušování obecných pravidel, ať už v rámci habsburské monarchie nebo mimo její hranice. O jejím významu svědčí i fakt, že ve zkoumané zahrnula rovných 100 zápisů, což uvádíme i v tabulce č. 1.

Nejvýraznější skupinou zpráv byly informace o vsazování pachatelů do žaláře, které se objevily celkem v 27 záznamech. Tento typ sdělení měl zřejmě i výchovný charakter, jelikož čtenářům naznačoval, že za provinění musela následovat trest, a to nejen u obyčejných lidí, ale i u šlechticů. Například ve Francii se řešila aféra okolo šlechtice De la Jonchére, jež v jednu chvíli dosáhla zatčení až 50 osob.²⁶⁷ Mnohem častější ale byly aktuality o lidech pocházejících z obyčejnějších poměrů. V Paříži byli například uvězněni tři pekaři za to, že na trh nedovezli stanovené množství chleba.²⁶⁸ Z Londýna se naopak donesl příběh o dvou vojácích, co se při svých večerních radovánkách tak opili, až při cestě z hospody šermovali svými kordy a skončili za mřížemi.²⁶⁹ Neapol naopak pobouřil jeden mladý kavalír svým zlým chováním k části služebnictva, za což si i on vysloužil žalář.²⁷⁰

Další významnou sadou byla oznámení o vraždách – tématu, které se tradičně pojímá se slovem „kriminalita“. V této oblasti se objevilo celkem 18 zmínek. Motivací těchto aktů byly často peněžní spory jako například v případě, kdy jeden pařížský mladík zabil ševce, jemuž dlužil nemalou částku.²⁷¹ Jindy se zase řezník na procházce nepohodl se svou manželkou, a tak jí při kojení zabodl nůž do prsou, což se stalo během Vánoc v Bruselu.²⁷² V Praze zase pro nevyjasněné okolnosti zastřelil mušketýr šestnáctiletou dívku, co odhazovala smetí do Vltavy.²⁷³ V kriminalitě tolik skloňovaná

²⁶⁷ 11. 4. 1724, 1–8, s. 5.

²⁶⁸ 27. 10. 1725, 1–8, s. 4.

²⁶⁹ 22. 4. 1724, 1–8, s. 4.

²⁷⁰ 2. 10. 1725, 1–8, s. 3.

²⁷¹ 27. 10. 1725, 1–8, s. 5.

²⁷² 28. 12. 1726, 1–4, s. 1.

²⁷³ 22. 4. 1724, 1–4, s. 4.

Paříž nabídla i událost, při níž paní zastřelila své dva švagry a následně se pokusila zavraždit přítele jednoho z nich. Ten ji však dokázal omráčit.²⁷⁴

Zmínky o popravách a trestech smrti se objevily v 17 zápisech. Zajímavým rysem bylo, že popravám se věnovalo méně explicitní sdělení – často bylo uváděno jen, že byl člověk odsouzen za určité provinění, aniž by se podrobně rozebíraly okolnosti. Čestnou výjimkou byla snad jen zmínka o selské ženě, která byla popravena za otravu svého manžela ve městě Štětín.²⁷⁵ Často byli k trestu smrti odsouzeni lidé za krádeže, jako kupříkladu v Praze.²⁷⁶ V Portugalsku byli k upálení odsouzeni dva muži. Jeden za to, že byl tajně Žid (což nakonec odvolal a vyhnul se tak trestu), a druhý za bludy ohledně Ježíše Krista.²⁷⁷ Ve Vídni byla zase popravena žena, která vyloudila od několika lidí velkou sumu peněz přišla a dopustila se i cizoložství.²⁷⁸ Velmi zajímavou byla zpráva píšící o velkých popravách 21 zločinců, jež se uskutečnily v Praze, a to kvůli krádežím a jiným přestupkům.²⁷⁹ Tyto exekuce následně pokračovaly ještě na konci měsíce a o jejich velikosti velmi výmluvně hovoří samotný Postilion: „*Jisté je, že takhle velké popravky ve městech pražských málokdo pamatuje...*“²⁸⁰ V konečném součtu tvořila tato oznámení se 17 záznamy hmatatelný podíl v kategorii o kriminalitě.

Poslední větší množinou zpráv je vše týkající se různých krádeží a loupežníků, o nichž padlo 16 zmínek. Někdy se jednalo o varování kvůli působení okolních lupičů a prosbě o pomoc s jejich identifikací s tím, že případný informátor by byl peněžně odměněn, což zkusili v Haagu²⁸¹ či Londýně.²⁸² Nejvíce ale dominovala sdělení o konkrétních krádežích, ať už se týkaly významných osob či budov. Zkusíme-li najít nějaký vhodnější příklad, tak to lze prokázat na aktualitě o loupeži cenností v pařížském kostele²⁸³ či vyrabování domu jednoho z milánských hrabat.²⁸⁴

²⁷⁴ 3. 12. 1726, 1–8, s. 5–6.

²⁷⁵ 11. 4. 1724, 1–8, s. 8.

²⁷⁶ 13. 10. 1725, 1–4, s. 4.

²⁷⁷ 3. 12. 1726, 1–8, s. 5.

²⁷⁸ 21. 12. 1726, 1–8, s. 2.

²⁷⁹ 3. 12. 1726, 1–4, s. 3–4.

²⁸⁰ 21. 12. 1726, 1–4, s. 4.

²⁸¹ 4. 4. 1724, 1–8, s. 4.

²⁸² 1. 4. 1724, 1–8, s. 5–6.

²⁸³ 21. 12. 1726, 1–8, s. 5.

²⁸⁴ 30. 10. 1725, 1–8, s. 4.

Zbylé informace v této velké oblasti pokrývající kriminalitu se věnovaly různým sporům, novým vyhláškám, soudním řízením a trestům za prohřešky nebo případným sebevraždám. Některá sdělení byla roztržštěná a pokrývala různorodé incidenty, ku příkladu jedna zpráva popisovala „odnětí si vlastního života“, při němž byl cizí pán nalezen v místnosti jednoho z korutanských hostinců s tím, že se pravděpodobně nešťastně zastřelil při čištění své pistole.²⁸⁵ Zajímavou ceremonií byla již zmiňovaná svatba Ludvíka XV. s Marií Leszczyńskou, po níž francouzský král vyhlásil amnestii pro 500 mužů a 1000 žen.²⁸⁶ V Bologně zase došlo k potrestání jednoho muže a jedné ženy za šíření tzv. janovské hry.²⁸⁷

Celkově lze říci, že zprávy o kriminalitě a právu poskytovaly čtenářům cenný pohled na fungování právního systému a udržování společenského pořádku. Přestože některé typy událostí, jako vraždy či popravky, dominovaly obsahu, tak i méně početné informace o sporech, vyhláškách či sebevraždách přispívaly k ucelenému obrazu o tom, jak se společnost vyrovnávala s porušením zavedených norem. Tato kategorie tak sloužila nejen k informování, ale i k upevnění představy o spravedlnosti a odpovědnosti, která byla pro tehdejší společnost pravděpodobně dosti důležitá.

²⁸⁵ 4. 4. 1724, 1–4, s. 1.

²⁸⁶ 6. 10. 1725, 1–8, s. 4.

²⁸⁷ 3. 12. 1726, 1–8, s. 4.

4.10. Přírodní jevy a katastrofy

Přírodní živly ovlivňovaly svým působením lidskou činnost i samotný život člověka už od úplných počátků naší existence a výjimkou není ani doba 20. let 18. století. Pokud příroda přidala na síle, mohlo to mít za následek nemalé ztráty na životech, což si v této kapitole i ukážeme. I z toho důvodu činnost přírody neunikla pozornosti a našla si své místo v Pražských poštovských novinách. Byť se svým počtem 43 zaznamenaných hlášení, zařadila tato kategorie jako jedna z méně častěji zastoupených, což nám dokládá i graf č. 1, určitě jí to neubralo na její důležitosti.

Mezi nejčastěji popisovanými akcemi přírody byly různé aktivity spojené s vodními živly. Se 13 záznamy tvoří více jak čtvrtinu všech přírodních katastrof, které se zachytily v naší sondě daného časového úseku Českého postilionu. Z Hamburku se do Prahy dostala zpráva o katastrofě v Dánsku, kde se kvůli silné bouři protrhla hráz a voda následně vyplavila celou vesnici, v níž zahynuli i všichni obyvatelé.²⁸⁸ Bouřky v jiných evropských oblastech neměly tak smutné konce. Většinou jen způsobily velké škody. Třeba ve Švýcarsku lidé přišli o úrodu hroznového vína, ale alespoň bez lidských ztrát.²⁸⁹ V některých francouzských provinciích taktéž přišlo obyvatelstvo o svou úrodu hroznů a jako následek se v pár městech rozšířil počet žebráků.²⁹⁰ Jiná bouře v Kodani jen znemožnila lidem budování pevnosti, jejíž výstavba tak musela kvůli silným dešťům být přerušena.²⁹¹ Příběhy o některých lodích, jež postihla mořská bouře, většinou končila jen škodami, které se následně musely opravit, jak praví jedno takové oznámení z Livorna.²⁹²

Požáry většinou dokázaly spáchat i větší škody, než vodní živel. Do Postilionu se vešel i jeden záznam o vyhoření dvou vesnic poblíž Prahy, ale o případných ztrátách na životech již nemluví.²⁹³ Židovské město v Praze zažilo roku 1725 krátký požár, jenž poškodil dva domy a následně byl zlikvidován.²⁹⁴ To v Londýně měl velký žár mnohem

²⁸⁸ 18. 4. 1724, 1–4, s. 1.

²⁸⁹ 6. 10. 1725, 1–4, s. 2.

²⁹⁰ 13. 10. 1725, 1–8, s. 3.

²⁹¹ 27. 10. 1725, 1–8, s. 8.

²⁹² 23. 10. 1725, 1–8, s. 3.

²⁹³ 29. 4. 1725, 1–4, s. 4.

²⁹⁴ 2. 10. 1725, 1–4, s. 3.

smutnější výsledky, když se mu „povedlo“ poškodit na 70 domů a most.²⁹⁵ Ve Vídni zase shořela skoro celá císařská celnice,²⁹⁶ zatímco v Doveru až úplně na popel skončilo anglické seminárium Tovaryšstva Ježíšova.²⁹⁷ Celkově bylo zapsáno 11 sdělení o řádění ohně.

Italským specifikem, který se nikde jinde v Evropě v naší sondě neobjevil, byla zemětřesení či menší sesuvy půdy. Jeden takový sesuv zeminy postihl i Neapol, ale smrt to nikomu nepřineslo. Naopak se díky tomu objevily pozůstatky amfiteátru z dob antického Říma.²⁹⁸ I v Benátkách byl zaznamenán podobný případ, ale beze škod.²⁹⁹ V Bologni bylo taktéž jedno zemětřesení bez následků, ale dle informací z dalších italských měst to bylo v Ravenně a Pesaru mnohem silnější, což způsobilo větší poškození. Ta ale nebyla nijak velká a v Českém postilionu se zásluha o to připsala božímu zásahu.³⁰⁰ Poslední oznámení o zemětřesení přišla z Neapole, kde se dozvěděli, že obyvatelé Palerma opravovali následky po jedné takové události a plánovaly modlitby, aby se to již znovu neopakovalo.³⁰¹ O italských zemětřeseních jsme v Postilionu nasbírali čtyři zmínky.

V zimních měsících se samozřejmě psalo i o napadaném sněhu jako například v Holštýnském knížectví, kde byl sníh a mráz tak silný, až začaly řeky zamrzat.³⁰² Pár zmínek bylo i o působení silného větru, který třeba u Livorna vehnal jednu francouzskou loď na moři do skal po němž se rozbila, ale posádka zvládla přežít.³⁰³ Asi nejradostnější zprávou v této kategorii je rostlina s úžasnou vůní, kterou ještě nikdy nikdo necítil, ale jen obyvatelé Vídne měli to štěstí spatřit tento „jev přírody“, jak ji Postilion popsal.³⁰⁴

Přírodní jevy a katastrofy v Pražských poštovských novinách ukazují, jak silně byly vnímány jako součást každodenního života 18. století, která může kdykoliv potkat kohokoliv. I když se počet zpráv o přírodních katastrofách zdá být menší v porovnání

²⁹⁵ 9. 10. 1725, 1–8, s. 7.

²⁹⁶ 16. 10. 1725, 1–8, s. 1.

²⁹⁷ 30. 10. 1725, 1–8, s. 6.

²⁹⁸ 15. 4. 1724, 1–8, s. 2–3.

²⁹⁹ 9. 10. 1725, 1–8, s. 5.

³⁰⁰ 16. 10. 1725, 1–8, s. 4.

³⁰¹ 10. 12. 1726, 1–8, s. 5.

³⁰² 21. 12. 1726, 1–8, s. 8.

³⁰³ 11. 4. 1724, 1–8, s. 4.

³⁰⁴ 17. 12. 1726, 1–8, s. 3.

s jinými tematickými skupinami, jejich dopad byl zásadní, jak na lidské životy, tak na politiku, ekonomiku a kulturu. Tato témata sloužila nejen k informování o neštěstích, ale pravděpodobně i trochu k formování veřejného mínění. Celkově se v proběhlé sondě ukazuje, že přírodní aktivity byly vnímány jako silné a nezastavitelné síly, které ovlivňovaly a často i utvářely každodennost té doby.

4.11. Zdravotní a hygienické zprávy

Zdraví a hygiena byly samozřejmě stejně jako v dřívějších dobách, tak i během 18. století klíčovými faktory ovlivňujícími kvalitu života obyvatel, a to napříč všemi společenskými vrstvami. Epidemie, zvláště mor, představovaly neustálou hrozbu, která si vyžadovala pozornost nejen úřadů, ale i široké veřejnosti. Přestože zdravotní a hygienická témata nepatřila k nejčastěji zmiňovaným okruhům v Pražských poštovských novinách, jejich přítomnost ukazuje, že informace o šíření nemocí či opatřeních proti nim měly svůj význam. Celkový počet 11 zaznamenaných zpráv, tedy počet zapsaný i v grafu č. 1,³⁰⁵ naznačuje, že se jednalo o okrajové, avšak stále důležité téma.

Hned 8 záznamů v této kategorii řešilo morové téma. Vezmu-li to chronologicky, jak byly zprávy tištěny v Postilionu, tak v březnu roku 1724 do Janova připlula loď nesoucí zprávy o šířícím se moru v turecké Albánii.³⁰⁶ V prosinci roku 1726 do Benátek dorazily smutné novinky o smrti několika otců Tovaryšstva Ježíšova na morovou ránu během jejich pobytu v Konstantinopoli, kde šířící se nákaza měla za následek zákaz veškerého kupeckého obchodu.³⁰⁷ O týden později již ale přišly novinky o ústupu konstantinopolského moru.³⁰⁸ Další podoba této škaredé nemoci se ale objevila v Levantě, což mělo za následek přijetí několika opatření.³⁰⁹ I přes ústup této epidemie byl sultán zavřen ve svých zahradách v Konstantinopoli, neboť si postupné rozšiřování morové nákazy již vyžádalo přes 150 tisíc mrtvých a přeživší začali propadat panice.³¹⁰ Aby se španělský dvůr vyhnul dalšímu rozvoji epidemie na některých místech, rozhodl se omezit obchod s Francií, Anglií i Holandskem.³¹¹ Benátky sdělily, že ze sultánových zemích již dlouho nedorazila žádná zpráva, a proto se nic o aktuální morové situaci v této zemi neví.³¹²

³⁰⁵ Graf č. 1: Výsledný souhrn – početní a procentuální zastoupení jednotlivých kategorií.

³⁰⁶ 11. 4. 1724, 1–8, s. 4.

³⁰⁷ 10. 12. 1726, 1–8, s. 6.

³⁰⁸ 17. 12. 1726, 1–8, s. 5.

³⁰⁹ 21. 12. 1726, 1–8, s. 6.

³¹⁰ 24. 12. 1726, 1–8, s. 7–8.

³¹¹ 31. 12. 1726, 1–8, s. 6.

³¹² Tamtéž.

Z těchto zpráv je patrné, že mor byl nejen zdravotním problémem, ale i faktorem ovlivňujícím obchod, diplomacii a každodenní fungování států. Omezení obchodu, uzavírání měst či izolace panovníků ukazují, jak vážně byla hrozba vnímána. Zároveň se v novinách odrážela i nejistota – například zmínka o nedostatku informací z Osmanské říše ukazuje, jak omezená byla v některých případech komunikace mezi státy. Celkově tak morové zprávy poskytují nejen obraz o zdravotních krizích, ale i o způsobech, jak se s nimi tehdejší společnost snažila vyrovnat.

Jedno ze zbylých hlášení informovalo o rychlém šíření neštovic v Mannheimu, kterými se nakazil i mladý hrabě, ale ten zvládl tuto nemoc překonat.³¹³ V Barceloně došlo v jednom období k zákazu pojídání fíků, neboť úroda z roku 1725 způsobila mnohé nemoci i úmrtí.³¹⁴ A nakonec zaznamenané sdělení z Londýna o ženě, která prý porodila devaterčata podobná králíkům, z nichž všechna při porodu zemřela.³¹⁵

Ačkoli zdravotní a hygienická témata nebyla v Pražských poštovských novinách častá, jejich přítomnost dokládá, že informace o epidemiích či jiných zdravotních hrozbách měly svůj význam. Morová sdělení ukazují nejen obavy tehdejší společnosti, ale i konkrétní opatření přijímaná na různých úrovních. Další oznámení, například o neštovicích nebo nebezpečných potravinách, naznačují, že povědomí o zdravotních rizicích existovalo, byť se někdy prolínalo s pověřčivostí a senzačními zprávami. Celkově tato kategorie potvrzuje, že i okrajové téma může nabídnout zajímavý pohled na každodenní život a vnímání zdravotních otázek v 18. století.

³¹³ 8. 4. 1724, 1–4, s. 1.

³¹⁴ 9. 10. 1725, 1–8, s. 6.

³¹⁵ 17. 12. 1726, 1–8, s. 8.

4.12. Demografické poměry

Demografické otázky patřily v 18. století mezi důležité společenské i hospodářské faktory. Zprávy o změnách v populaci, úmrtnosti či životních podmínkách se v dobovém tisku objevovaly spíše nahodile, přesto poskytují cenný vhled do tehdejšího vnímání těchto témat. Pražské poštovské noviny zaznamenaly v této oblasti několik hlášení, která se týkala různých aspektů demografického vývoje. Jejich obsah odrážel nejen zájem o jednotlivé lidské osudy, ale i širší dobové vnímání životního cyklu a jeho proměn. Celkovým počtem 19 sdělení, jak uvádí i tabulka č. 1, se ale bezesporu jedná jen o zlomek z konečného počtu nasbíraných dat.

V Římě podle tehdejších dobových „statistik“ v uplynulém roce 1723 zemřelo 5855 osob a 4938 se narodilo.³¹⁶ Častou aktualitou byly informace o dlouhověkosti některých lidí. V Hannoveru to byl kupříkladu manželský pár (manželka 106 let, manžel 105 let),³¹⁷ v Královci 105letý muž,³¹⁸ v Krakově zemřel ve věku 125 let muž s velkým množstvím potomků³¹⁹ či v Hannoveru skonala 106letá paní se 17 dětmi.³²⁰ A několik dalších psaní podobného typu se v Postilionu ještě objevilo.

Noviny zachycovaly i různé projevy migrace obyvatelstva. V oblasti Kyjeva a Mogileva kvůli tatarským nájezdům začali utíkat obyvatelé pryč.³²¹ Po Dunaji zase plulo na několika šífech pár švábských a franských rodin do Uher, aby se zde usadily.³²² Podobně se rozhodlo i několik stovek obyvatel ve Frankfurtu, kteří se vydali do Uher a zároveň tvrdili, že mnoho dalších je prý hodlá následovat.³²³

Zprávy související s demografickými poměry v Pražských poštovských novinách ukazují, že i v dobovém tisku se objevovaly informace o pohybu obyvatelstva, dlouhověkosti či významných populačních událostech. Ačkoliv se nejednalo o systematické demografické statistiky v moderním slova smyslu, tyto zprávy odrážely

³¹⁶ 11. 4. 1724, 1–8, s. 4.

³¹⁷ 15. 4. 1724, 1–4, s. 1.

³¹⁸ 18. 4. 1724, 1–4, s. 2.

³¹⁹ Tamtéž, s. 4–5.

³²⁰ 22. 4. 1724, 1–8, s. 6.

³²¹ 22. 4. 1724, 1–4, s. 2–3.

³²² 29. 4. 1724, 1–8, s. 1.

³²³ 4. 4. 1724, 1–4, s. 2.

dobové vnímání lidského života a jeho proměn. Zvláštní pozornost byla věnována osobním příběhům výjimečně starých jedinců či skupinové migraci, která naznačuje širší sociální a ekonomické souvislosti. Celkový rozsah těchto zpráv v novinách je sice omezený, přesto poskytují zajímavý pohled na to, jak byly demografické otázky vnímány a zaznamenávány v raně novověké publicitě.

4.13. Osobní životy významných osob

Osudy a životy jednotlivců z nejvyšších společenských vrstev byly od nepaměti předmětem zájmu široké veřejnosti, ať už šlo o panovníky, šlechtu či další významné osoby. Výjimkou nebyla ani doba 20. let 18. století, kdy byly osudy elit pravidelně sledovány a zaznamenávány. Pokud se v jejich životech odehrála důležitá událost, bylo o ní třeba informovat, a to nejen pro společenskou prestiž, ale i kvůli možným politickým či ekonomickým dopadům. I z toho důvodu našly zprávy o osobních životech vlivných osob své pevné místo v Pražských poštovských novinách. S celkovým počtem 132 zaznamenaných zpráv, tedy množství uvedené i v tabulce č. 1, patří tato kategorie mezi významně zastoupené tematické okruhy.

Tím nejsledovanějším aspektem života významných osob se stalo jejich cestování a současné pobyty. Naprosto typickým vzorcem, který je zde i nejčastěji reprezentován, je jejich cesta, ať už započatá či plánovaná, z jednoho města do druhého. Třeba neapolský místokrál jel z Neapole směrem do Říma, aniž by byl uveden důvod této návštěvy.³²⁴ Haag naproti tomu například informoval o příjezdu jednoho moskevského pána do Amsterdamu.³²⁵ Hlášení, jež se do Českého postilionu dostala z Dánska, tvrdila, že ke konci roku 1726 hrabě saský procestoval tuto zem inkognito až do Drážďan.³²⁶ Tento styl sdělení je skutečně typický pro všech 57 záznamů patřících do těchto oznámení. Byť jsou zdaleka nejvíce zastoupeny, tak některým popisům cest prostě chyběl detailnější kontext.

Pražské poštovské noviny taktéž velmi často psaly o skonání významných osob, konkrétněji bylo zachyceno 36 zpráv. Ať už třeba o smrti matky panujícího vévody v Turíně, která svůj majetek odkázala špitálům a chudým klášterům, za což si v novinách vysloužila i krátký popis jejího prožitého života.³²⁷ Samozřejmě se psalo i o úmrtích významných šlechticů z českých zemích. Například o skonání manželky jednoho z českých šlechticů,³²⁸ či jiného pána a hlavy důležitého rodu z Plzeňska³²⁹

³²⁴ 25. 4. 1724, 1–8, s. 3.

³²⁵ 29. 4. 1724, 1–8, s. 4.

³²⁶ 10. 12. 1726, 1–4, s. 2.

³²⁷ 11. 4. 1724, 1–8, s. 3.

³²⁸ 1. 4. 1724, 1–4, s. 4.

³²⁹ 18. 4. 1724, 1–4, s. 4.

nebo o odchodu ze světa hraběte z Kolowrat, který se utopil poté, co sjel se svým koněm do rybníka a následně z něj spadl.³³⁰ Na konci března zemřel v Miláně i člen lichtenštejnského rodu po dlouhé nemoci.³³¹ V Paříži bylo vdově po smrti pana markraběte přiznáno odškodnění 9000 zlatých ročně.³³² V německém městečku Ebeleben naopak jeden šlechtický pár musel překonat předčasný skon své dvouleté dcery.³³³ Postilion tedy informoval i o dětských úmrtích v rodinách šlechty. Žofie Dorota z Celle zemřela v Celle 13. listopadu roku 1726.³³⁴ Zajímavé je, že některé zprávy, jako v případě matky vévody z Turína, obsahovaly i morální poselství – odkaz charitativním institucím mohl být vnímán jako příklad hodný následování.

Předplatitelé se mohli z Postilionu dozvědět i o aktuálním zdravotním stavu nejruznějších osob většího významu. Například z Madridu dorazila zpráva o nemoci šlechtice z Anjou, jehož stav se ale pomalu zlepšil.³³⁵ Podobné druhy sdělení o ne úplně vážných nemocích převládal. Zajímavá zpráva se do Českého postilionu dostala z Londýna, kde jeden bývalý nejvyšší lajtnant utrpěl kordem v jedné dávné bitvě poranění, jež jej stále bolelo, a proto se rána znovu otevřela. Našla se v ní špička kordu, která se odstranila, a vše bylo opět v nejlepším pořádku.³³⁶ Z Vídně naopak přišla informace o tom, že syn jednoho z významných šlechticů v Dolních Rakousech míval v dětství problémy se zrakem, ale ty se díky operaci podařilo vyléčit.³³⁷ Onemocnění šlechticů nebo jejich uzdravení nebyly jen soukromou záležitostí – mohly ovlivnit politické i dynastické vztahy, a proto si nacházely místo i v novinách. Převaha sdělení o zlepšujícím se zdraví nebo úspěšných léčbách mohla zároveň posilovat dojem, že aristokracie je vůči nemocem odolnější než běžní lidé, nebo že pokrok v lékařství přináší naději i pro nižší vrstvy. Příběh o nalezeném kousku kordu pak ukazuje fascinaci dobové společnosti neobvyklými lékařskými případy. Tomuto typu záznamů patřilo v naší sondě celkem 18 psaných sdělení.

³³⁰ 25. 4. 1724, 1–4, s. 4.

³³¹ 18. 4. 1724, 1–8, s. 3.

³³² 6. 10. 1725, 1–8, s. 4.

³³³ 27. 10. 1725, 1–8, s. 7–8.

³³⁴ 3. 12. 1726, 1–4, s. 1.

³³⁵ 11. 4. 1724, 1–8, s. 5.

³³⁶ 16. 10. 1725, 1–8, s. 7.

³³⁷ 3. 12. 1726, 1–8, s. 2.

Mezi těmi několika zbývajícími zprávami dominovala uzavřená manželství nejvyšších vrstev, například oznámení o svatbě bavorského hraběte.³³⁸ Či informace o různých povraženích významných osob. Třeba vyslanec Velké Británie v Madridě vyrazil s ostatními pány během svého působení u tamního dvora na lov.³³⁹

Celkově lze shrnout, že osobní životy významných osob tvořily v Pražských poštovských novinách důležitou součást zpravodajství. Informace o jejich cestách, zdravotním stavu či úmrtích pravděpodobně odrážely tehdejší vnímání příslušníků elit jako klíčových aktérů veřejného života, jejichž osudy mohly mít širší společenské, politické či ekonomické dopady. Přestože některé typy zpráv – zejména cestovní oznámení – působí z dnešního pohledu poněkud jednotvárně, tehdejší čtenář díky nim mohl zjistit, kde se šlechta právě nachází a čím se zabývá napříč Evropou. Zajímavým aspektem je také určitá stylizace těchto zpráv, kdy se některá úmrtí doplňovala o morální poselství či ocenění zásluh zesnulých, zatímco zprávy o zdravotním stavu často zdůrazňovaly naději na uzdravení. Tyto prvky mohly přispívat k budování obrazu aristokracie nejen jako vládnoucí třídy, ale také jako vzorů chování či nositelů určitých hodnot. Výsledně tak tato skupina zpráv poskytuje určitý vhled na to, jak byla šlechta vnímána a jakým způsobem byla její každodenní realita předávána odběratelům tehdejšího tisku.

³³⁸ 27. 10. 1725, 1–8, s. 3.

³³⁹ Tamtéž, s. 2.

5. Komparace Felířových Letopisů a novin z roku 1724

František Václav Felíř ve svých Letopisech zachycoval důležité události své doby, čímž vytvářel kronikářský záznam založený na vlastním vnímání reality i na dostupných informačních zdrojích. Jedním z možných zdrojů informací pro jeho zápisy mohly být Pražské poštovské noviny. Cílem této kapitoly je porovnat vybrané zprávy z Felířových Letopisů s odpovídajícími články z Pražských poštovských novin pro rok 1724 a posoudit míru jejich možného vlivu na kronikářovy zápisy.

Mezi prvními záznamy se objevuje zpráva o pražském obyvateli, který spolu s dalšími kumpány podváděl při obchodech s cínem a byl za trest označen cejchem.³⁴⁰ Postilion o této události skutečně informoval taky. Provinilec byl dva dny pranýřován, následně vymrskán a vypovězen ze země.³⁴¹ Felíř tuto zprávu přebíral takřka identicky z novin.

Český postilion nebyl pro Felíře zdrojem pouze pro domácí zprávy. Převzal například i informaci o velmi nadaném chlapci, který pocházel z Hamburku. Ten i přes svůj malý věk, v době vydání tohoto novinového čísla mu byly necelé tři roky, prokázal neuvěřitelnou paměť. Dokázal si zapamatovat vše, co mu bylo řečeno, a další den to navíc zpaměti zopakoval. Mluvit se naučil už v prvním roce svého života, navíc ovládal řečtinu, latinu a němčinu. Kronikář proto ve svém krátkém zápisu přebíral z Postilionu informace, že tento chlapeček jménem Kristian Haynke vyprávěl s oblibou o bývalých císařích svaté říše římské, například i o Otci vlasti. Podobný um předváděl i s příběhy, které slyšel z Písma svatého.³⁴² Z novinového záznamu si ale utvořil jen krátký výtah. Kristianovi se zde totiž věnovaly dvě celé stránky. Jeho schopnosti zde Postilion vychvaloval i na příkladu, že dokázal rozpravovat o celé genealogii francouzských či dánských králů. Znal i příběh Martina Luthera nebo činy jednotlivých císařů.³⁴³

Z italských Benátek se do Letopisů dostal i podivuhodný příběh tří pánů, kteří cestovali do tohoto města na masopust. Ti se totiž rozhodli pro krátký odpočinek v hospodě nedaleko od cíle jejich výpravy. Společně si zde objednali od hospodského

³⁴⁰ J. VOGELTANZ (ed.), *Letopis*, s. 63.

³⁴¹ 8. 2. 1724, 1–4, s. 4.

³⁴² J. VOGELTANZ (ed.), *Letopis*, s. 63.

³⁴³ 29. 2. 1724, 1–4, s. 1–2.

lepší víno, po jehož vypití ovšem všichni po chvíli umřeli. Majitel to nahlásil a následně si pro kontrolu sám jednu sklenici vypil. Osud jej potkal stejný, a proto se konal průzkum v hospodských skladech, při němž se v sudu tohoto vína našel jedovatý plaz.³⁴⁴ Noviny o tom samozřejmě psaly a kronikář si tuto informaci zaznamenal v podstatě slovo od slova.³⁴⁵

Krátký úryvek věnoval náš kronikář i vyhlášení Ondřeje Conti, jenž byl příslušníkem řádu sv. Františka a pocházel z rodu papeže Inocence 13., za blahoslaveného.³⁴⁶ Také zde napsal o smrti bratra portugalského krále, který se utopil s mnohými svými služebníky na řece Tagu.³⁴⁷ Zatímco zprávu o blahoslavení přebral doslovně,³⁴⁸ tak tu, co se věnovala nešťastnému úmrtí portugalského prince, nijak více nerozebíral, i když Postilion sdělil, že se třeba vynaložila velká suma peněz na hledání jeho těla, leč bez vytouženého výsledku.³⁴⁹ Kronikář si jen zapsal, že se Don Mihuel utopil.³⁵⁰

Záznam vytvořil i o další smutné události z Lübecku, kde pacholek zámečnického řemesla usmrtil svou mistrovou osmadvaceti ranami. Poté z jejího domu pobral několik cenností a utekl. Dopaden byl ještě týž večer.³⁵¹ Pražské poštovské noviny tento čin rozebíraly o trochu podrobněji, než jak byly stroze zapsány do Letopisů. Pro své předplatitele popsaly do té doby dobrý život Jana Eberharta, mladíka, co tento čin spáchal. Na rozdíl od kronikáře se v nich lze dočíst i o průběhu tohoto činu, použití kladiva jako vražedného nástroje či třeba o všech věcech, jež následně odcizil.³⁵²

Na začátku dubna Felír zapsal tragickou událost, při níž se v domě U zlatého kruhu na Novém Městě Pražském zřítla zeď a zabila dva lidi.³⁵³ Český postilion o tom

³⁴⁴ J. VOGELTANZ (ed.), *Letopis*, s. 63.

³⁴⁵ 29. 2. 1724, 1–8, s. 5.

³⁴⁶ J. VOGELTANZ (ed.), *Letopis*, s. 64.

³⁴⁷ Tamtéž.

³⁴⁸ 29. 2. 1724, 1–8, s. 3.

³⁴⁹ 11. 3. 1724, 1–8, s. 3.

³⁵⁰ J. VOGELTANZ (ed.), *Letopis*, s. 64.

³⁵¹ Tamtéž.

³⁵² 11. 3. 1724, 1–4, s. 1.

³⁵³ J. VOGELTANZ (ed.), *Letopis*, s. 64.

měl i své vlastní sdělení. Felíč z něj větší kus doslova přebral, ale vynechal menší úsek popisující zřícení zdi.³⁵⁴

Dne 20. dubna 1724 zastřelil jeden voják mladou dívku na Františku a v září téhož roku byl popraven.³⁵⁵ Český postilion o této vraždě čtenáře informoval. Konkrétněji o asi šestnáctileté dívence, která šla pravděpodobně vynést smetí a byla zastřelena mušketýrem, jenž tu na někoho nejspíše musel čekat a následně z místa činu utekl.³⁵⁶ Za svůj prohřešek byl 14. září tento voják skutečně sťat.³⁵⁷

Několik dnů po smrti dívky byli popraveni i dva dezertéři.³⁵⁸ I tato sdělení vyčetl kronikář v Postilionu. Nezmínil však, že se k tomu dvojice vojáků dopustila krádeží.³⁵⁹

Během dubnového měsíce, již tak bohatého na úmrtí, zapsal Felíč i smrt Jana Khorlinka ze Slýska, který ve Starém Městě Pražském vypadl pravděpodobně kvůli své neopatrnosti při jedné noci z okna domu.³⁶⁰ I tentokrát byla tato zpráva převzata, byť ve zkrácené míře, z novin.³⁶¹

Veselejším záznamem v Letopisech se stala výměna zvonů v Novém Městě Pražském. V místním kostele sv. Petra a Pavla Na poříčí došlo k obměně dvou zvonů. Nápis na nich vyryté zaznamenal kronikář do svých zápisů.³⁶² Shodovaly se přesně s informacemi, jež přinesl odběratelům i Postilion.³⁶³

Ke konci dubna byl při čištění studně jeden havíř nešťastně zasut a vysvobozen byl až o týden později.³⁶⁴ Tento příběh byl čtenářům předložen i v jednom z květnových vydání Českého postilionu.³⁶⁵

Dalším zápis v Letopisech informoval o pádu starobylého stromu z května roku 1724 vinou větru. „...v *Královském Menším Městě Pražském topolový strom, který 20*

³⁵⁴ 8. 4. 1724, 1–4, s. 4.

³⁵⁵ J. VOGELTANZ (ed.), *Letopis*, s. 65.

³⁵⁶ 22. 4. 1724, 1–4, s. 4.

³⁵⁷ 16. 9. 1724, 1–4, s. 4.

³⁵⁸ J. VOGELTANZ (ed.), *Letopis*, s. 65.

³⁵⁹ 25. 4. 1724, 1–4, s. 4.

³⁶⁰ J. VOGELTANZ (ed.), *Letopis*, s. 65.

³⁶¹ 29. 4. 1724, 1–4, s. 4.

³⁶² J. VOGELTANZ (ed.), *Letopis*, s. 65.

³⁶³ 29. 4. 1724, 1–4, s. 3–4.

³⁶⁴ J. VOGELTANZ (ed.), *Letopis*, s. 65.

³⁶⁵ 13. 5. 1724, 1–4, s. 4.

*loket do okhroulosti maje, od velkého větru poražen. NB. Kterýžto topol ještě před Městem Prahou založení již na tom místě stál, a tak víc než tisíců leth státi musel...*³⁶⁶ Také v tomto případě Felíř přepsal část novinového článku téměř doslovně, ale vynechal pasáž o historii místa, kde topol stál. Pražské poštovské noviny v původním znění zmínily i mlýny, které v okolí vznikaly a kvůli hojnému výskytu sov nesly název Soví mlýny.³⁶⁷

Záznam v Letopisech našla i informace o požáru, který v půlce června zasáhl dům U zlatého lva v Celetné ulici. Oheň se rozšířil zrána a celý dům tak vyhořel.³⁶⁸ Noviny ale tvrdily, že výsledek nebyl tak drastický. Shořelo velké množství jídla, ale díky včasnému zásahu duchapřítomných obyvatel se požár více nerozšířil a byl včas uhašen. Kde se však vzal, se nevědělo.³⁶⁹

Velmi podrobně Felíř ve svých Letopisech vylíčil uvedení do úřadu nového papeže na konci května roku 1724. Události, jež následovaly po konkláve, včetně volby nového jména, Felíř zaznamenal také.³⁷⁰ Nevylíčil je sice detailně tak jako Český postilion, ale je evidentní, že z něj vycházel. Zprávy o tom, které dorazily do Prahy z Kolína nad Rýnem, pro něj byly bez debat oporou. A to i u bližšího popisu historie rodiny Jeho Nové Svatosti.³⁷¹

Ke konci června proběhla během rána poprava vojenského bubeníka, neboť před týdnem probodl a usmrtil urozeného a statečného rytíře Jana Jozefa Žinovského z Borkyně.³⁷² Takřka doslovně tuto informaci přebíral z novin.³⁷³

Začátkem srpna došlo k vyhození do povětří jedné prachovny na Velkém ostrově. Vlivem velké exploze se splašilo několik koní a dva z nich měli jezdce. Jedním byl pan pater a druhým jeden blíže nespecifikovaný mladý pán. Koně vlivem zmatku a strachů následně skočili do řeky. Dva jezdci naštěstí vyskočili z jejich hřbetů těsně před pádem

³⁶⁶ J. VOGELTANZ (ed.), *Letopis*, s. 67.

³⁶⁷ 23. 5. 1724, 1–4, s. 4.

³⁶⁸ J. VOGELTANZ (ed.), *Letopis*, s. 67.

³⁶⁹ 17. 6. 1724, 1–4, s. 4.

³⁷⁰ J. VOGELTANZ (ed.), *Letopis*, s. 66–67.

³⁷¹ 1. 7. 1724, 1–8, s. 4–8.

³⁷² J. VOGELTANZ (ed.), *Letopis*, s. 67.

³⁷³ 24. 6. 1724, 1–4, s. 4.

do vody. Ztráty na životech se tak omezily „pouze“ na dva koně.³⁷⁴ O tomto štěstí v neštěstí informovaly i Pražské poštovské noviny, z nichž oznámení kronikář opět převzal.³⁷⁵

Koncem téhož měsíce se ve Starém Městě Pražském rozšířil velký požár i vlivem silného větru. Celkově dle Letopisů shořelo na prach osm domů.³⁷⁶ I Český postilion opět předložil tuto událost svým předplatitelům. Počty se shodují se zápisem kronikáře, ale jako dodatek na rozdíl od něj noviny informovaly o rychlém a skvělém zásahu několika významných osob, které svými schopnostmi přispěly k menším ztrátám, než jaké reálně mohly být.³⁷⁷

Dva zářijové záznamy o popravách se znovu objevily v Letopisech. Jeden muž byl oběšen pro rozličné krádeže, zatímco druhý kvůli tomu, že již dvakrát utekl z armády.³⁷⁸ Případ prvně jmenovaného byl popisován i v novinách. Ty navíc uvedly, že ani o milost neprosil a navíc dělal problémy i při pobytu v šatlavě.³⁷⁹ O tom druhém se mi ovšem zpráva v Postilionu nalézt nepovedla.

Lukáš Šafařík, zednický tovaryš, jehož zabil jakýsi kamarád poté, co se s ním pohádal. Jeho tělo bylo nalezeno v Novém Městě Pražském. „Přítel“ byl nakonec dopaden a oběšen.³⁸⁰ Český postilion následně sdělil, že byl trestán na hrdle a jeho tělo bylo poté předáno do jednoho kláštera, což odsud ostatně převzal i samotný Felír.³⁸¹

Vražda jednoho postaršího sladovníka v Jindřišské ulici, která se udála 30. listopadu, si našla své místo v zápiscích Felíře. Vrah byl dopaden a odsouzen ke třem letům čištění ulic.³⁸² Také Český postilion tuto událost zaznamenal, ale na rozdíl od Felíře ji popisuje jako nešťastnou nehodu při muzice a tanci v jednom z domů ve Svatojindřišské ulici. Dle všeho zde došlo k nějakým neshodám, jež vyvrcholily tím, že již zmíněný sladovník skončil nešťastně napíchnutý na kord a krátce poté zemřel.³⁸³

³⁷⁴ J. VOGELTANZ (ed.), *Letopis*, s. 67.

³⁷⁵ 5. 8. 1724, 1–4, s. 3–4.

³⁷⁶ J. VOGELTANZ (ed.), *Letopis*, s. 68.

³⁷⁷ 2. 9. 1724, 1–4, s. 3.

³⁷⁸ J. VOGELTANZ (ed.), *Letopis*, s. 68.

³⁷⁹ 16. 9. 1724, 1–4, s. 4.

³⁸⁰ J. VOGELTANZ (ed.), *Letopis*, s. 69.

³⁸¹ 21. 11. 1724, 1–4, s. 4.

³⁸² J. VOGELTANZ (ed.), *Letopis*, s. 69.

³⁸³ 2. 12. 1724, 1–4, s. 4.

Jednou z dalších zahraničních zpráv, které si Felíč převzal, byla například i informace o zemětřesení v městečku Travalle u Florencie, které zničilo téměř celé město a nechalo několik obyvatel uvězněných v sutinách.³⁸⁴ O italských zemětřeseních, jak jsme si již ukázali v předchozí kapitole, Pražské poštovské noviny skutečně psaly. A výjimkou nebylo ani to popisované kronikářem, jež se v jeho Letopisech velmi shoduje s tím, co si čtenáři mohli přečíst v Postilionu.³⁸⁵

Porovnání Felíčových Letopisů s Pražskými poštovskými novinami ukazuje, že novinové zprávy hrály v jeho kronikářské činnosti významnou roli. V několika případech přebíral informace téměř doslovně, byť často vynechával části textu, které nesouvisely přímo s hlavním sdělením. Jindy jeho zápisy vykazují menší úpravy, ať už v rozsahu či ve způsobu podání. Na druhou stranu nelze Felíře vnímat pouze jako pasivního kronikáře, který by slepě přepisoval novinové články. Rozdílné zpracování vraždy v Jindřišské ulici naznačuje, že mohl mít i vlastní zdroje nebo se spoléhal na jinou interpretaci událostí.

Z výše uvedených srovnání lze vysledovat určité tendence v tom, jak Felíč přebíral informace z Pražských poštovských novin. Zdá se, že ho nejvíce zajímaly dramatické a neobvyklé příběhy, zejména zločiny, tragédie a podivuhodné události. Naopak se vyhýbal podrobnostem, které se týkaly politických nebo hospodářských témat, a v některých případech výrazně krátil zprávy, přičemž si ponechával jen jejich nejvýraznější části. Je tedy patrné, že jeho kronikářský přístup nebyl čistě dokumentační, ale obsahoval určitou selektivitu, která mohla odrážet jeho osobní zájmy.

Tato komparace zároveň ukazuje, jak se v první polovině 18. století informace šířily a jaký vztah mezi periodickým tiskem a osobními kronikami mohl existovat. Zatímco noviny se snažily o širší pokrytí událostí, Felíč vybíral jen ty, které považoval za podstatné nebo hodné zaznamenání. Jeho práce tak stojí na pomezí mezi individuálním svědectvím a odrazem dobového mediálního diskurzu.

³⁸⁴ J. VOGELTANZ (ed.), *Letopis*, s. 72.

³⁸⁵ 9. 1. 1725, 1–8, s. 4.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo analyzovat Pražské poštovské noviny jako informační zdroj ve 20. letech 18. století a zjistit, jakým způsobem formovaly povědomí čtenářů o dění ve světě. Zaměřil jsem se na klíčové otázky: jaká témata ve zprávách těchto novin převládala, jak byla strukturována jejich informační hodnota a do jaké míry se obsah novin opíral o oficiální či neoficiální zdroje. Analýza ukázala, že dominantními tématy byly politické události, rozhodnutí a diplomatické vztahy, čímž práce odpovídá na otázku týkající se struktury informačního obsahu novin.

Práce sledovala roli Pražských poštovských novin při šíření informací. V teoretické části jsem se věnoval historickým souvislostem vzniku novin a jejich postavení v rámci raně novověké publicistiky. Z provedené analýzy vyplynulo, že noviny neplnily pouze zpravodajskou funkci, ale sloužily také jako nástroj reprezentace a legitimizace, čímž upevňovaly společenské postavení panovníka a jeho dvora. Obsah zpráv se zaměřoval především na události v habsburské monarchii, přičemž výrazně dominovala témata dvorské kultury, vojenských událostí a zahraničněpolitických vztahů.

Analytická část se detailně věnovala konkrétním kategoriím zpráv. Zvláštní pozornost byla věnována informacím o habsburském dvoře, kulturních a společenských událostech a dalším klíčovým tématům. Mezi hlavní kategorie patřily politické události a rozhodnutí, které formovaly dobové vnímání státní správy a moci. Významnou úlohu sehrávaly také zprávy o evropských dvorech a diplomacii mimo habsburský dvůr, jež přibližovaly dynamiku mezinárodních vztahů a postavení monarchie v širším kontextu. Analýza ukázala, že noviny čerpaly informace z různorodých zdrojů, často využívaly ustálené formulace a narativní strategie typické pro tehdejší novinářský styl. Významným zjištěním je také vysoký podíl zpráv přejímaných z jiných periodik či oficiálních dokumentů, což dokládá propojení novinového zpravodajství s širším evropským informačním prostorem.

Práce přispívá k hlubšímu pochopení vývoje periodického tisku v českých zemích a jeho role při utváření veřejného mínění. Pražské poštovské noviny byly významnou součástí dobového komunikačního systému – poskytovaly nejen aktuální informace, ale

také šířily dobové ideály a hodnoty. Přínos této práce spočívá v detailní analýze tematického zaměření a struktury zpráv, což otevírá prostor pro další výzkum v oblasti dějin periodického tisku a mediální kultury raného novověku. Je třeba ale brát v potaz i to, že u Postilionu jde o jazykově české prostředí, v němž tyto noviny tvořily pouze doplněk německy psané žurnalistiky, z čehož je i jasné, že úloha Pražských poštovských novin je vedlejší. Současně hlubší analýza struktury zpráv a jejich zdrojů alespoň částečně nabízí nové pohledy na mechanismy šíření informací v raném novověku a jejich vliv na utváření dobového diskurzu.

Seznam pramenů a literatury

Prameny a edice pramenů

Pražské poštovské noviny, roč. 1724–1726

Jan VOGELTANZ (ed.), *Letopis 1723–1756*, Praha 2011.

Literatura

Milena BERÁNKOVÁ, *Dějiny československé žurnalistiky*, Praha 1988.

P. BĚLINA – P. ČORNEJ – J. P. KUČERA – J. MIKULEC – J. VLK – P. STÁTNÍKOVÁ, *Dějiny Prahy I.*, Litomyšl 1997.

P. BĚLINA – J. KAŠE – J. MIKULEC – I. VESELÁ – V. VLNAS, *Velké dějiny zemí koruny české, sv. IX.*, Litomyšl 2011.

Martina BOROVIČKOVÁ, *Letopis pražského měšťana Františka Václava Feliře z let 1723–1756 jako historický pramen*, Pardubice 2014. Diplomová práce. Univerzita Pardubice – Fakulta filozofická.

Václav BŮŽEK a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku*, Praha 2010.

V. BŮŽEK – R. SMÍŠEK (eds.), *Habsburkové 1526–1740: Země Koruny české ve střeoevropské monarchii*, Praha 2017.

Jiří HRBEK, *Christomimésis. Habsburkové jako Kristovi následovníci v 17. a 18. století*, Český časopis historický 1, 2016, s. 32–61.

Viktor JÍLEK, *Dějiny české žurnalistiky od svého počátku do r. 1945*, Olomouc 2002.

Jiří MIKULEC, *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*, Praha 2013.

Jiří MIKULEC a kolektiv, *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*, Praha 2013.

Eva STEJSKALOVÁ, *Novinové zpravodajství a noviny v Čechách od 17. století do roku 1740*, Praha 2015.

Zdeněk ŠIMEČEK, *Počátky novinového zpravodajství a novin v českých zemích (do devadesátých let 18. století)*, Brno 2011.

M. ŠVANKMAJER – V. VEBER – Z. SLÁDEK – V. MOULIS, *Dějiny Ruska*, Praha 1995.

Josef VOLF, *Dějiny novin v Čechách do r. 1848*, Praha 1930.